

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет

Кафедра східної філології

Кваліфікаційна робота магістра з
єврейської філології

на тему:

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНО-ФІНАНСОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В МОВІ
ІВРИТ: ДІАХРОНІЧНИЙ АСПЕКТ

Студентки групи МФівр60-19
факультету сходознавства
денної форми навчання
Освітньо-професійної програми
Мова іврит, єврейська література,
англійська мова та методика їх викладання
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.067 Східні мови та
літератури (переклад включно),
перша – іврит

Резнік Надії Анатоліївни

Науковий керівник:

док. філол. наук, проф. Хамрай О.О.

Допущена до захисту
«___»_____ 2020 року

Завідувач кафедри

(підпис) Валігура О.Р.
(ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕРМІН ЯК ОДИНИЦЯ ГАЛУЗЕВОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ. СЛОВНИК ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	9
1.1. Основні напрями розвитку термінологічних досліджень	9
1.2. Ключові характеристики терміну.....	13
1.3. Поняття синхронії та діахронії в термінології.....	20
1.4. Словник та словникова дефініція як носії основної інформації про слово.....	23
Висновки до Розділу I.....	30
РОЗДІЛ II. МОВА ЕКОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	31
2.1. Основні етапи становлення фінансово-економічної термінології мовою іврит.....	31
2.2. Способи творення фінансово-економічних термінів.....	36
Висновки до Розділу II.....	42
РОЗДІЛ III. ДІАХРОНІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТЕРМІНІВ В СФЕРІ ЕКОНОМІКИ.....	44
3.1. Діахронія в біблеїстиці.....	44
3.2. Семантично-функціональний аналіз термінів	47
3.3. Аналіз одиниць вибірки.....	49
Висновки до Розділу III.....	60
ВИСНОВКИ	61
סיכום.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	74
ДОДАТОК А. Іврито-англо-український глосарій.....	76

ВСТУП

В умовах інтенсивного розвитку науки і техніки, зростаючої ролі міжнародних контактів, проблеми уніфікації та стандартизації термінології стали останніми десятиліттями особливо актуальними. На сьогодні написано значну кількість наукових праць, присвячених дослідженню окремих аспектів семантики, структури, функціонуванню різних термінологій, авторами яких є Н.В. Васильєва, Т. Л. Канделакі, Д. С. Лотте, Н. В. Подольська, А. В. Суперанська та інші. Серед низки галузевих термінологій комплексне вивчення економічної термінології мови іврит як суттєвої складової сектору економіки є на часі. Концептуальні ідеї дослідження галузевих терміносистем закладені у доробку В.Г. Гака, Г.В.Колшанського, О.С. Кубрякової, В.В. Левицького, А.А. Уфимцевої та ін.

Мова, будучи могутнім засобом порозуміння людей, їх спілкування, має в собі незліченні, глибинні скарби для передачі найтонших нюансів думки, різноманітних знань, досвіду, багатовікової мудрості. Основною одиницею мови є слово, яке позначає якусь річ, предмет, явище, дію, стан, ознаку, кількість тощо.

У центрі уваги сучасної лінгвістики знаходиться проблема слова, так як слово є основним носієм семантичної інформації та виступає головним засобом вираження думки. Слово – основна номінативна одиниця мови, яка займає в ній ключові позиції.

Найважливішою умовою існування мови є її безперервний розвиток, який виражається в появі нових слів. Процес пізнання світу, зміни в суспільному житті, прогрес у науці і техніці відбуваються безперервно, що вимагає від мови забезпечити мовців необхідною кількістю нових лексичних одиниць. В переважній більшості нові слова – це терміни, які відображають нові поняття техніки, науки, побуту, соціальних відносин, політики та економіки. Такі слова, які позначають поняття спеціальної галузі знань, і є термінами.

У наш час наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть сфера економіки виявилась однією із найбільш значимих сфер у зв'язку з новими тенденціями і напрямками соціально-економічного розвитку. Завдяки інтеграційним і глобалізаційним процесам у міжнародному співробітництві економіка стає одним з найбільш досліджуваних об'єктів. Тому фахова мова сфери економіки, яка обслуговує цілу низку відповідних наук, привертала й продовжує привертати увагу вчених в аспекті виявлення основних структурних і семантичних характеристик лексики. Слід сказати, що економічна термінологія є продуктом історичного розвитку, в ній відображені всі етапи економічного і соціального прогресу. Кожен період характеризується своєю термінологічною лексикою, яка відображає рівень розвитку економіки, економічної науки, економічних взаємин з іншими країнами і характер виробничих відносин у державі. Спираючись на той факт, що всі суттєві зміни історичних процесів протікають на тлі змін всього соціального організму, як наслідок, вони знаходять своє відображення у мові. Тому суспільство й потребує знань про шляхи становлення тієї чи іншої термінології, в нашому випадку економічної, не менш важливим є виокремлення способів та раціональності їхнього використання у сучасному економічному житті та визначення ролі, яку цей шар лексики відіграє у мовленнєвій культурі всього народу.

Сучасна лінгвістика активно опановує нові об'єкти дослідження у зв'язку зі зміною гуманітарної й, зокрема, філологічної парадигми зі структурної на антропоцентричну. Сьогодні, коли у центрі уваги лінгвістів, літературознавців і перекладознавців перебуває людина, яка не тільки користується мовою, а й активно її розбудовує, нашу увагу закономірно привертають різні типи лексичні інновацій, що виникають в різних типах фахової комунікації. Таким чином, **актуальність** дослідження зумовлена необхідністю огляду даного пласта лексики, оскільки структурно-семантичні та функціональні особливості діахронічного аспекту розвитку івритської фінансово-економічної

терміносистеми не знайшли достатнього висвітлення у новітніх лінгвістичних розвідках, а отже, потребують комплексного аналізу та системної інтерпретації. Виняткове значення має дослідження термінотворення сфери економіки в розрізі діахронічних змін, так як діахронічні зміни окреслюють походження та еволюцію терміну. Запропонований аналіз дає змогу інтерпретувати додаткові смисли та сприяти глибшому розумінню терміну у фаховій мовній системі. Актуальність також полягає у простеженні динаміки семантичних та функціональних процесів у діахронії, що виникали та виникають у сфері економічної терміносистеми, особливо у площині її внутрішньомовної мобільності та міжмовних впливів як важливого чинника еволюції терміну.

Мета дослідження полягає у виявленні семантичної та функціональної організації івритомовної економічної терміносистеми, з одного боку, та особливостями їхнього діахронічного розвитку, з іншого.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення низки наступних **завдань**:

- надати визначення понять терміну та термінології у сучасному мовознавстві;
- обґрунтувати історико-методологічні засади дослідження;
- з'ясувати шляхи, способи, механізми та тенденції поповнення досліджуваної терміносфери;
- описати історію розвитку та особливості формування терміносистеми у галузі економіки в мові іврит;
- висвітлити генетичну природу, джерела, основні етапи та закономірності розвитку івритської економічної термінології;
- виявити місце і роль івритомовної фінансової терміносистеми у термінологічному корпусі сектору економіки;
- охарактеризувати особливості вживання термінологічної лексики у тексті прамови;

- виявити конкретні фактори, які впливають на характер мовних змін або ж на специфіку мовних підсистем;
- розглянути лінгвістичні фактори формування івритської економічної термінології в діяхронії;
- здійснити семантичний та функціональний аналіз одиниць вибірки.

Отже, **об'єктом** нашого дослідження є терміни фахової галузі економіки та фінансів в мові іврит, а **предметом** аналізу – їх семантичні та функціональні особливості в діяхронічному розрізі.

Матеріалом дослідження слугували близько 110-ти івритських економічних термінів і терміносполучень відібраних методом суцільної вибірки із 18 електронних словників фінансово-економічної термінології. Фактичним матеріалом дослідження стали також посібники з банківської терміносистеми та періодичні видання. На основі опрацьованих джерел сформовано фактологічну базу та отримано корпус івритомовної фінансово-економічної терміносистеми.

Теоретико-методологічну базу дослідження становить науковий доробок вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі лексичної семантики, теоретичного термінознавства (О.С. Ахманова, В.С. Виноградов, В.О. Винокур, А.С. Герд, С.В. Гриньов, В.П. Даниленко, В.М. Лейчик, Д.С. Лотте, А.А. Реформатський, А.І. Смирницький, А.В. Суперанська, D. Ayers, K. Becker, R. Jacobson, J.E. Schmidt, а також І.В. Арнольд, М.В. Нікітін, А.А. Уфімцева,), когнітивної лінгвістики (Н.Н. Болдирев, Ч. Філлмор та інші). Дослідження здійснювалось на основі загальнонаукового методу *моделювання* – для зображення моделей термінів. Серед спеціальних лінгвістичних методів дослідження застосовані: *описово-аналітичний* – для відбору та інтерпретації фактологічного матеріалу, *структурний* метод, що дозволив визначити шляхи, способи і механізми формування івритської фінансово-економічної терміносистеми, *етимологічний* аналіз застосовано для визначення генези основи слова, *компонентний* – для

розщеплення значення терміна на елементарні смисли, *контекстуальний* метод сприяв з'ясуванню особливостей функціонування термінів у синтагматичному оточенні, *дистрибутивний* метод – для аналізу термінів, які зустрічаються у словникових дефініціях та банківських текстах, наявні елементи *кількісного* аналізу – для виявлення кількісного та якісного складу термінів.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що *вперше у вітчизняній габраїстиці*:

- на новітньому матеріалі було проведено комплексне лінгвістичне дослідження способів поповнення словникового складу мови іврит у сфері економіки;
- проведений комплексний аналіз основ слів, що утворюють термінологічні словосполучення з урахуванням семантичних й функціональних позицій;
- розкрито лексико-семантичні особливості термінів досліджуваної терміносфери;
- здійснено систематизацію та моделювання термінів;
- укладено новий іврито-англо-український глосарій;
- розроблено просту та ефективну структуру діахронічного розвитку слова.

Теоретичне значення роботи визначається певним внеском у розвиток лексикології й термінознавства, зокрема розділів, пов'язаних з теорією термінологічної номінації, структуруванням і процесами формування терміносистем; семантичним, морфологічним, морфолого-синтаксичним й синтаксичними способами термінотворення; співвідношенням внутрішніх і зовнішніх ресурсів у процесі термінологічної номінації; виявленням особливостей функціонування ТО, простеженням шляху розвитку, яку пройшли такі структурні елементи мови – терміни. Результати проведеного комплексного дослідження івритської фахової мови економіки сприятимуть упорядкуванню та унормуванню її економічної терміносистеми.

Практична цінність одержаних результатів полягає, насамперед, у можливості використання матеріалів дослідження при укладанні навчальних та методичних посібників з лексикології, у лексико-графічній практиці (при укладанні термінологічних словників та довідників) та у практиці перекладу матеріалів сфери економіки та бізнесу. Здобутки роботи можуть стати у пригоді викладачам курсів лексикології мови іврит та української мов та вступу до мовознавства, а також молодим науковцям при проведенні досліджень. На основі вибірки може бути укладений словник-глосарій термінів економічної географії.

РОЗДІЛ I. ТЕРМІН ЯК ОДИНИЦЯ ГАЛУЗЕВОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ. СЛОВНИК ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Основні напрями розвитку термінологічних досліджень

Слово – основна одиниця комунікації. Основна ціль комунікативного процесу – забезпечення розуміння інформації, що є предметом обміну між співрозмовниками. В нашому розумінні «зрозуміти» це означає виразити те, що було сказано своїми словами. Тим самим це значить, що суть вхідного повідомлення необхідно передати засобами вже наявної в голові користувача, доступної йому мови із вихідних смислових категорій і зв'язків між ними. Отримувач повідомлення, отримавши команду на повторення повідомлення «своїми словами», відтворює це повідомлення термінами мови, якою він володіє, і в свою чергу мовою, яка є зрозумілою і відправнику повідомлення. Повідомлення таким чином ніби дублюється зворотнім зв'язком з метою зробити цей зв'язок надійним, як основу для ймовірної дії. В основі такого комунікативного дублювання лежить переклад з одної мови, вхідної, на вихідну, рідну і зрозумілу для отримувача повідомлення.

Комунікативна функція мови є однією з важливих та центральних функцій, в рамках якої слово є основною функціонально-структурною одиницею, тому при перекладі з одної мови на іншу, ми частіше всього звертаємо увагу на комунікативну сутність перекладу.

Культурне середовище, в якому живе сучасна людина, формувалось роками, тисячоліттями. І одним з елементів культурного середовища, який одночасно є і результатом розвитку цивілізації, засобом фіксації її історії і одним із засобів формування є мова, і перш за все термінолексика – сукупність лексичних одиниць (а саме термінів), які функціонують в певних галузях знань і

таким чином формують особливий пласт лексики. Саме в термінолексичі простежується зв'язок розвитку мови з історією матеріальної та духовної культури (Грин'єв, 1993, с.136-140). По словам академіка В.В. Виноградова, «історія термінології – це повість про закономірності розвитку знань про природу і суспільство» (Виноградов, 1961, с.6).

Вивчення проблем термінології надзвичайно актуальне та важливе, тому що терміни відносяться до лексики, яка розвивається швидкими темпами та користується попитом у фахівців різних сфер. Також є важливим те, що термінологія – це головне джерело поповнення лексичного складу високорозвинених сучасних мов.

Розвиток науково-технічних знань на сьогодні характеризується тим, що більше 90% нових слів, які з'являються в сучасних словниках – це термінолексика. Зростання числа термінів в різних науках випереджає зростання числа загальноживаних слів мови, і тому вивчення спеціальної лексики стає все більш актуальним для розвитку мови.

Зі сказаного вище зрозуміло, що взаємодія діахронічного аспекту і синхронії є досить важливою для правильного аналізу і оцінки сучасного стану лексики.

Розвиток науки супроводжується появою термінолексики для позначення досліджуваних об'єктів. Не кожне слово можна назвати терміном, і не будь-яку сукупність спеціальних слів можна назвати термінологією. Термінологія як сукупність термінів становить частину спеціальної лексики. Закономірності формування та розвитку спеціальної лексики в певній мірі характерні і для термінів.

Термінологія, будучи інструментом, за допомогою якого формуються наукові теорії, закони, принципи, положення, терміни є важливою частиною науки і техніки.

Термінологія науки нового часу – це штучно сформований лексичний пласт, кожна одиниця якого має певні обмеження для свого вживання і оптимальні умови для свого існування і розвитку. Штучність терміну як особливої лексичної одиниці виражається його зв'язком з поняттям певної галузі знання і входженням його в термінологічне поле, в якому все терміни даної галузі предметного знання пов'язані між собою в певну термінологічну систему (Пчелінцева, 2003, с.57)

Термінознавство, як повноцінна наука, виникло в першій половині ХХ ст. Засновником термінознавства став знаменитий австрійський вчений О. Вюстер, що опублікував свою докторську дисертацію «Міжнародне нормування мови в техніці, зокрема, в електротехніці», в якій він заклав основи науки про терміни. На підставі положень цієї роботи діє і донині Міжнародний термінологічний комітет. В подальшому Вюстер очолив Віденську школу термінознавства. Справу Вюстера продовжив Х. Фельбер, автор першого міжнародного навчального посібника з термінології «Terminology Manual» (Felber, 1984).

В той же час з'являється праця засновника Московської школи термінознавства Д.С. Лотте, що присвячена відбору і стандартизації термінів. Необхідність широкомасштабних робіт з впорядкування і розвитку термінологічної лексики обґрунтовувалась тим, що «освоєння техніки і масове оволодіння технічними знаннями потребували правильної, єдиної і зрозумілої термінології;...» (Лотте, 1982, с.11). Д.С. Лотте займався питаннями стандартизації термінів, термінотворенням, створенням понятійно-термінологічних систем и проблемами перекладу науково-технічних термінів. Д.С. Лотте вважається засновником вітчизняної термінологічної школи.

Запозичення Д.С. Лотте розглядає як потенційне джерело поповнення термінологічної лексики. Конкретизує Лотте і напрямки, за якими відбувається процес перерозподілу значень: 1) терміну приписується визначеність змісту; 2) значення терміну конкретизується, звужується; 3) значення терміну

розширюється; 4) значення терміну піддається метонімічному переносу (Лотте, 1961, с.69-70)

Також Лотте звертає увагу і на способи запозичення термінів. Він виділяє “оригінальні запозичення” або ж “чисті запозичення” – слова, які запозичені з певної мови у тій формі, в якій лексема вживалася у мові/джерелі на момент запозичення; трансформація у процесі такого запозичення відсутня (Лотте, 1961, с.75). Причому, якщо не відбувається ніяких змін, ми маємо справу з буквальними запозиченнями (תעריף «тариф», פיננסים «фінанси», פרנזיזינג «франчайзинг»), а якщо є які-небудь зміни, то це – запозичення-трансформер («проектування» із лат. *proectio*). Такий спосіб запозичення, який далі був названий транслітерацією, набрав значних обертів у своєму використанні і є популярним і в наші часи.

Ще один етап в історії термінознавства займає термінологічна діяльність Е.К.Дрезена. Е.К.Дрезен відноситься до того прошарку науковців, хто заклав основи науки про термін, проклав нові шляхи розвитку термінознавства. Саме Дрезен розглядає поняття точності терміну. Точний термін – це такий термін, за яким стоїть чітко і найбільш повно, вичерпно визначене поняття. Однак відсутність у мові будь-яких термінів або багатозначності цих термінів Дрезен ставить в «провину» мови, і наголошує на «науково-технічній бідності мови» (Дрезен, 1936, с.99)

Видатні лінгвісти Г.О. Винокур та О.О. Реформатський зробили вагомий вклад у розвиток термінознавства. Вони видали збірники із питаннями науки термінознавства, які згодом принесли їм славу класиків. Г.О. Винокура цікавлять такі питання: що таке термін, його характерні властивості, відмежування терміну від номенклатурного знаку. О.О. Реформатський в 1947 р вперше ввів в підручник по мовознавству параграф «Термінологія». Там він розкрив такі питання: приналежність терміну певній термінології, відсутність синонімів в

термінології, відсутність в терміну експресії. Від цього часу «термін» вважається одним із концептів понятійного апарату мовознавства і мовознавця.

Також не можна не згадати Празьку школу, засновану на ідеях Празького лінгвістичного гуртка. Найвідомішим представником якої був Л. Дрозд. Ця школа майже виключно займалася структурним та функціональним описом спеціальних терміносистем. Подальший інтерес складала стандартизація спеціальних мов та термінологій.

Сучасний етап розвитку лінгвістики характеризується зростаючим інтересом до динамічних аспектів мови і переходом до антропоцентричної лінгвістики, що вивчає мову у зв'язку з людиною, його свідомістю, мисленням, різними видами діяльності. Суттєві зміни відбуваються і в науці про терміни, в результаті чого формується новий – когнітивний напрямок термінознавства. Цей напрямок відкриває нове розуміння терміну як динамічного утворення, що є засобом вербалізації концепту.

Саме Ю.Н. Марчук, Б.Н. Головін, Р.Ю. Кобрін ставлять перед термінознавством задачі, пов'язані з когнітивною лінгвістикою. Ю.Н. Марчук вказує на наступну основну мету термінознавства: вивчення особливостей і закономірностей утворення і розвитку термінологій для вироблення рекомендацій по їх вдосконаленню і найбільш ефективному використанню.

1.2. Ключові характеристики терміну

Теоретичне термінознавство з кінця 70-х – початку 80-х рр. ХХ ст. є сформованою лінгвістичною наукою зі своїм понятійним апаратом та методологією, але на сьогодні у вітчизняній та зарубіжній літературі відсутнє загальноприйняте визначення терміну та погляди науковців щодо його суті та характерних рис неоднозначні, а інколи й суперечливі.

В наш час нараховується близько 3000 визначень поняття «термін», проте його зміст не з'ясований до кінця.

Але, не розглянувши конкретніше визначення цього поняття, ми можемо сказати, що термін є єдиною, самостійною одиницею найменування та володіє складною внутрішньою семантичною структурою. Часто також в сучасних дослідженнях термін називають словом або словосполученням, що позначає поняття спеціальної галузі знання або діяльності.

Дослідження показують, що і вітчизняне, і зарубіжне термінознавства пропонують велику кількість визначень поняття «термін». В залежності від рис, які лежать в основі визначення терміну, ми можемо вирізнити філософсько-гносеологічні визначення, логічні, лінгвістичні і, на сам кінець, термінологічні.

Визначення терміну, що лежить в основі філософсько-гносеологічного підходу до його сутності, підкреслює, що за допомогою термінів результати пізнання підсилюються в матеріальній формі. Терміни підсилюють наукові дані, з однієї сторони й сприяють виявленню нових знань із іншої (Звегинцев, 1957, с.12-13).

Філософсько-гносеологічне визначення терміну дуже тісно пов'язане з логічним визначенням. В ньому на першому місці стоїть зв'язок терміну з поняттям. В статті енциклопедичного словника з логіки можемо побачити наступне визначення: «Термін – слово, якому відповідає певне поняття, ізольоване, або те що входить до складу судження. Наукові терміни (так звані *termini technici*) – це слова, що мають спеціальне, чітко визначене в даній науковій області значення» (Семчинський, 1996, с.137-138). Таким чином, наприклад, класичне визначення слова «термін» може бути таким як його дав С. І. Ожегов: «Термін – слово або словосполучення, що є назвою певного поняття якої-небудь спеціальної галузі науки, техніки або мистецтва» (Ожегов, 2003, с. 793).

Логічний зв'язок терміну й поняття є безсумнівним за твердженням всіх термінологів. О.С. Ахманова дає таке визначення терміну – «слово або словосполучення спеціальної мови (наукової, технічної і т.д.), створене, запозичене для точного визначення спеціальних понять» (Ахманова, 1969, с. 474). Також ми бачимо подібне визначення в роботі Б.Н. Головіна: «Термін – окреме слово або підрядне словосполучення, що було сформовано на основі іменника, і позначає професійне поняття для задоволення певної потреби спілкування в сфері певної професії (наукової, технічної, виробничої та ін.)» (Головін, 1987, с. 33).

Лінгвістичні визначення терміну поділені на дві групи. Деякі термінознавці стверджують, що терміни – спеціальні слова в лексичному словниковому запасі мови. Таке визначення ми можемо знайти в роботах Д.С. Лотте: «Термін – слово або словосполучення, що покликане точно позначити поняття і його співвідношення з іншими поняттями в межах однієї сфери» (Лотте, 1982, с. 4).

Інша група лінгвістів погоджується зі словами Г.О. Винокура «терміни не спеціальні слова, але слова зі спеціальною функцією» (Винокур, 1939, с. 5-6).

Тоді ж ще конкретніше, яка ж лінгвістична природа терміну? По-перше, термін – це невід'ємна частина лексичної системи літературної мови. По-друге, терміни відрізняються від інших розрядів слів своєю високою інформативністю. У науковому та технічному терміні подане найбільш точне, концентроване і економне визначення наукового або технічного поняття.

Основна вимога до терміну – його однозначність, що сама собою свідчить про упорядкованість та точність. В загальнотермінологічному плані ця вимога реалізується двома шляхами, тому що існують дві категорії термінів: 1) загальнонаукові та технічні терміни, 2) спеціальні (номенклатурні) терміни. Загальнонаукові та технічні терміни виражають загальні поняття науки і техніки. Терміни існують не просто в мові, а в складі певної термінології. Термінологія, як система наукових термінів, є підсистемою всередині загальної лексичної

системи мови. За О.О. Реформатським, термінологія – це система понять певної науки, закріплених у відповідному словесному вираженні. Якщо в мові (поза певною термінологією) слово може бути багатозначним, то, потрапляючи в певну термінологію, воно набуває однозначності (Реформатський, 1996, с.156).

Однак як в молодих науках, що розвиваються, системи понять яких ще не сформувались, так і в науках, що мають глибоку історією і за своїм походженням пов'язані з виробництвом, системи понять яких ще не досить впорядковані, про точність та однозначність говорити не варто. Точність термінології як системи однозначних слів передбачає відсутність синонімічних термінів. Та насправді терміни нерідко бувають багатозначними: одне слово-термін слугує для вираження різних понять і, навпаки, часто для позначення одного й того ж поняття існує два і більше термінів-синонімів.

Отже, точність та однозначність термінів – це ідеал, а тим самим і вимога, до якого повинна і прагне будь-яка термінологія.

Також до терміну, окрім однозначності, точності та відсутності синонімів, пред'являються наступні вимоги, які варіюють у різних авторів:

- раціональна стислість,
- системність,
- емоційно-експресивна нейтральність,
- відсутність модальної і стилістичної функції,
- байдужість до контексту,
- конвенційність,
- відсутність омонімів в межах однієї терміносистеми,
- відповідність лексичного значення терміну позначеному ним ПОНЯТТЮ,
- словотворча (дериваційна) здатність,
- мовна правильність.

Специфіка термінів як особливого лексичного розряду слів полягає в тому, що вони створюються в процесі виробничої і наукової діяльності і тому функціонують лише серед людей, що володіють відповідними науковими і виробничими реаліями. Тому на відміну від звичайних слів, однозначність яких в мовній комунікації забезпечується ситуацією або лінгвістичним контекстом, однозначність терміну регламентується екстралінгвістичним макроконтекстом або лінгвістичним мікроконтекстом.

Виходячи з цього, термін є дефінітивним, тобто він є найменуванням спеціального поняття, регламентованого у своїх межах дефініцією (Даниленко, 1967, с. 57). Тут за необхідне треба наголосити:

- поняття, що позначається терміном, пов'язане з іншими поняттями тієї ж предметної області і є елементом системи понять;
- термін, будучи елементом термінологічної системи, пов'язаний з іншими термінами.

Також однією з наведених вище вимог терміну є системність, тобто він належить до певної термінологічної системи, яка, в свою чергу, співвідноситься з системою понять конкретної спеціальної галузі знань. Саме системність є однією з головних характеристик терміну і можна сказати «умовою його існування». Так як термін може існувати лише як елемент терміносистеми, якщо під нею ми розуміємо упорядковану сукупність термінів, які виражають систему понять теорії, що описує деяку спеціальну сферу людських знань чи діяльності.

Наступною природною ознакою терміну є номінативність. Досліджуючи термін з функціональної точки зору, В. Н. Шевчук зазначає: «Основна функція будь-якого терміну – номінативно-дефінітивна, тобто найменування (номінація) і вираження спеціального поняття, регламентованого у своїх межах дефініцією» (Шевчук, 1983, с. 20).

Таким чином, специфіка реалізації номінативної функції у терміну полягає в тому, що він позначає спеціальне поняття певної спеціальної сфери людської діяльності: науки, техніки, виробництва.

Також можна сказати, що термін позбавлений емоційно-експресивного забарвлення. Щодо цього ствердження виражає свою думку О.Н. Толика: «Суворий інтелектуальний зміст, що виключає емоційно-експресивні моменти, робить термін нейтральним мовним знаком, який в межах спеціального спілкування не містить в собі елементів ставлення до предмета мови, а несе лише відповідну інформацію про нього» (Толика, 1970, с.59).

Тому, ми схильні вважати, що будь-яке слово, яке потім входить до термінологічної системи, втрачає в результаті зміни значення колишнє емоційне забарвлення і стає стилістично нейтральним.

Також варто зазначити про мотивованість терміну як однієї з його властивостей. Під поняттям «мотивованість» розуміють «відповідність лексичного значення терміну (прямого, безпосереднього, внутрішнього значення слова або словосполучення) до позначеного ним поняття» (Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б., 2000, с.15).

На рівні мотивації здійснюється асоціативний зв'язок між семантичними елементами номінативної одиниці й відповідним лексичним значенням. Межі мотивації визначаються тією частиною лексичного значення, котра аналізується у внутрішній формі.

Підкреслюючи особливу практичну важливість явища вмотивованості у процесі термінологічної мотивації, О.І. Блінова зазначає: «Слід максимально використовувати функціональне навантаження внутрішньої форми слова-терміна і бережливо ставитися до фактора його мотивації, тому що вдало обрана

при створенні терміна внутрішня форма може слугувати знаряддям пізнання розвитку наукового поняття» (Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б., 2000, с. 93).

Тому, умотивованість – це та кількість інформації, що була включена до внутрішньої форми та знайшла відображення у відповідному значенні лексичної одиниці; це структурно-семантична характеристика лексичної одиниці, що експлікує засобами мови раціональний лексико-семантичний зв'язок між значенням та внутрішньою формою цієї одиниці.

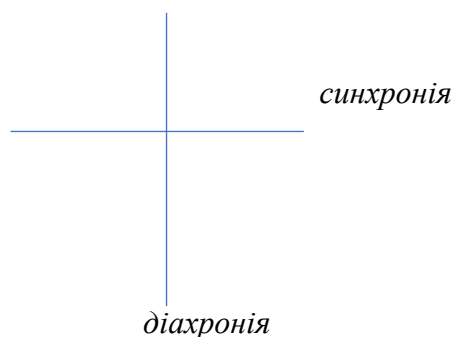
Можемо підсумувати вище сказане: головна причина різноманіття дефініцій поняття «термін» обумовлена відсутністю єдиної позиції серед мовознавців щодо сутності терміну. Таким чином, одні вчені розглядають терміни як особливі слова, а інші – як слова в особливій функції. Існує також група дослідників, які за основу визначення терміну беруть його співвіднесеність з науковим поняттям та мовою науки.

Враховуючи той факт, що термін – це динамічний елемент, який функціонує в живій мові та постійно піддається змінам. Серед основних вимог до позначення поняття «терміном», а також і його характерних рис слід виокремити наступні: 1) точність; 2) системність; 3) емоційно-експресивна нейтральність; 4) дефінітивність; 5) номінативність; 6) відсутність синонімів, омонімів, полісемії в межах однієї терміносистеми; 7) однозначність, що сама собою свідчить про упорядкованість та точність. Також варто зауважити на кінець, що термін не потребує контексту, як звичайне слово, так як він: 1) член певної термінології, що і виступає замість контексту; 2) може вживатися ізольовано, наприклад, в текстах реєстрів або замовлень в техніці, 3) повинен бути однозначним не взагалі в мові, а в межах даної термінології.

1.3. Поняття синхронії та діахронії в термінології

У XIX ст. важливим та достойним об'єктом лінгвістики як науки в цілому вважали стародавні мови та пошуки «прамови». Але, звичайно ж, не всім науковцям вдалось досягнути цю мету, тому перед лінгвістами постали нові завдання: створити методи наукового опису даного стану мови без огляду на її походження і минуле.

Такого роду практика навіяла і теоретичне осмислення. Найбільші вчені кінця XIX-початку XX ст. - Ф. Ф. Фортунатов, В. А. Бодуен де Куртене, Ф. де Соссюр та інші висунули теоретичні основи наукового опису мови в дану епоху. Ф. Ф. Фортунатов розробив принципи описової граматики, В. А. Бодуен де Куртене поділяв лінгвістичний склад мови на статичну мову (описову) і динамічну (історичну) (Кочерган, 2000, с.176). Але, мабуть, найбільш детально розглянув це питання Ф. де Соссюр. Він зазначав, що в синхронії встановлюються асоціативні та дискурсивні відносини, тобто існують відносини в групах одиниць відносно сімейств (наприклад, слів) та відносини в групах одиниць відносно синтагм. Всю синхронію він зводив до теорії синтагм і теорії асоціацій, тобто до граматики, а історичну граматику заперечував. Стосовно діахронії мовознавець постулював встановлення протиставлення проспективної діахронної лінгвістики ретроспективній діахронній лінгвістиці, яка базується на порівнянні. Основою його тези є те, що «в даний момент мовленнєва діяльність людини передбачає і сталу систему, і еволюційну; в будь-яку хвилину мова є і живою діяльністю, і продукт минулого» (Кочерган, 2000, с.196). Звідси, на думку науковців, і впливає ідея синхронії і діахронії. Синхронія, таким чином, — це горизонтальний зріз (вісь одночасності), а діахронія — вертикальний зріз (вісь послідовності). Графічно їх можна позначити так:

У сучасному мовознавстві синхронія і діахронія розглядаються як явища співвідносні, хоча і принципово вони зовсім різні. Співвідносність даних явищ полягає в тому, що вони представляють собою певні форми існування одних і тих самих мовних явищ. Різниця між ними проявляється в тому, що вони являють собою «різні системи вимірювання». В одній з цих систем вимірювання ми встановлюємо співвідношення між вже існуючими елементами, а в іншій між елементами «спадкоємності», тобто того, що існувало ще в давні роки і існує дотепер (Шмелёва, 2010, с.88).

Під синхронією (від гр. *syn* «разом», *chronos* «час», тобто «одночасність») в мові розуміється її розгляд (або якої-небудь іншої системи знаків) з точки зору співвідношень між її складовими частинами в певний момент розвитку (Кочерган, 2000, с.252). У лінгвістичній літературі вона визначається, наприклад, як «стан мови в даний момент як готової системи взаємопов'язаних і взаємообумовлених елементів: лексичних, граматичних і фонетичних, які мають цінність, або значимість, незалежно від їх походження, а тільки в силу співвідношень між собою всередині цілого – системи» (Семчинський, 1996, 103). При цьому поняття моменту в процесі мовного розвитку в різних джерелах пояснюється по-різному. Одні лінгвісти під моментом у розвитку мови при визначенні його синхронного стану розуміють мить, математичну точку в часі, або «вісь одночасності, що стосується співвідношень між існуючими речами, звідки виключено будь-яке втручання часу» (Семчинський, 1996, с.109), інші ж

мають на увазі «відомий проміжок часу, певну епоху, історичний період», «історичний етап у розвитку мови» (Семчинський, 1996, с.111). Якщо таким чином пояснювати синхронний стан мови, то втрачається принципова відмінність між синхронією і діяхронією, оскільки зміни в мовній системі, що стосуються тих чи інших її одиниць, відбуваються в будь-яку епоху, в будь-який історичний період, на будь-якому історичному етапі мовного розвитку.

Мовна діяхронія в сучасному мовознавстві розуміється, в основному, однозначно. Вона визначається як «історична послідовність мовних явищ», «послідовність мовних явищ в часі», «шлях у часі, який долає кожен елемент мови», «процес закономірної заміни попереднього структурного стану мовних одиниць (категорій і т.д.) наступним їхнім станом» (Семчинський, 1996, с.115). Тому в загальному можна сказати, що діяхронія (від гр. *dia* «через» і *chronos* «час», тобто «різночасність») – це 1) історичний розвиток мови; 2) дослідження мови в часі, в її історичному розвитку (Кочерган, 2000, с.270).

Діахронічні дослідження в лексиці мають неабияке значення, адже дають можливість при поясненні того чи іншого слова або терміну, базувати необхідні роздуми на основі історії його розвитку.

Синхронію і діяхронію не можна ототожнювати й змішувати. На це ще в XIX ст. вказував російський мовознавець П.Ф. Фортунатов: «Велика помилка - змішування фактів, які існують у даний час у мові, з тими, які існували у ній колись». Також слід пам'ятати, що синхронію і діяхронію не можна ототожнювати зі статикою і динамікою. На будь-якому синхронному зрізі, тобто в будь-який момент, мова є живою діяльністю, вона не є статичною, а постійно змінюється (Кочерган, 2000, с.273).

Отже, закономірності в мові можуть бути синхронічними та діяхронічними, а отже і систему мови досліджують з точки зору як синхронії, так і діяхронії. Якщо діяхронія – це вивчення процесів, історично властивих мові, то синхронія вивчає відносини між одиницями мови лише в певну епоху. Щодо

зв'язку і розмежування двох способів дослідження, погляди лінгвістів значно розбігаються і різняться. У результаті дослідження ми визначили, що діахронічні та синхронічні дослідження хоч і пов'язані між собою, проте треба чітко визначати з якої точки зору розглядати певне явище. Змішування двох способів може призвести до неправильного тлумачення того чи іншого явища (Мироненко Т.П., Добровольська Л. С., 2013, с.95).

1.4. Словник та словникова дефініція як носії основної інформації про слово

Словники – скарбниця народу, в них зберігаються знання і досвід багатьох поколінь. Словник був і залишається своєрідною енциклопедією знань, що відкриває безмежні можливості ненастанних пошуків до удосконалення життя. Він – важливий посередник у морально-етичних стосунках. За допомогою словника маємо змогу збагачувати наші професійні знання в окремих наукових напрямках, порівнювати їх з тими знаннями, якими вже володіємо і, отже, синтезувати досягнення і створювати власний позиційний конгломерат знань.

Словник є системно упорядкованим складом усупільнених лінгвістичних форм укладених за мовленнєвою практикою мовної спільноти і прокоментованих автором так, що кваліфікований читач розуміє значення кожної окремої форми, а також отримує інформацію про суттєві факти, пов'язані з її функціонуванням у відповідній спільноті.

Праця над укладанням словників вимагає глибоких знань і великих зусиль, про що образно сказав український просвітитель початку XVI ст. Феофан Прокопович: «Якщо кого-небудь очікує вирок судді, то не слід тримати його на каторзі, доводити до знемоги його руки добуванням руди, хай він укладає словники. Ця праця містить у собі всі види покарань».

Словник – це текст, що описує значення слів, часто ілюструє їхнє вживання у контексті, й зазвичай подає вимову. Він виконує інформативну й нормативну функції: це універсальні інформаційні джерела для розуміння того чи того явища. Словники в традиційній книжковій формі здебільшого подають слова в абетковому порядку. Сучасні словники часто містять інформацію про написання (літерування), етимологію (походження слова), слововжиток, синоніми, граматичні особливості, інколи ілюстрації. Словники відображають культуру мови народу і сприяють її нормалізації. Вони є багатим джерелом її вивчення, зокрема правил написання, вимови, добору слова.

Словникам належить важлива роль у розвитку національної духовної культури як цінним джерелам інформації й засобам підвищення комунікативної культури носіїв мови, адже вони є одним із засобів нагромадження результатів пізнавальної діяльності людства.

Словники мають величезне значення у формуванні фахової й мовної компетентностей майбутнього фахівця-мовника, адже вони містять усі необхідні відомості про сучасну мову: пояснюють значення слів із точки зору їхнього уживання, терміни з тієї чи тієї галузі науки, походження і розвиток слів; подають правильний правопис і наголоси, правильну вимову; пояснюють слова і терміни засвоєні з інших мов та багато іншого.

Словники не лише дозволяють краще зрозуміти складні терміни й способи їх застосування, тлумачать значення слів інших мов, але й озволяють дотримуватися основних законів логіки, серед яких є закон тотожності.

Тобто, не знаючи визначення певного терміна або розгляд одного і того ж слова з використанням різних значень (різних галузей уживання), може призвести до непорозумінь, хибності міркування.

Окрім того, словники відіграють велике значення в систематизації та класифікації словесного багатоманіття сучасної людини. Так, в перекладацькій справі одне і те ж слово може перекладатися залежно від ситуації по-різному, або

знання слівсинонімів робить переклад більш художнім і цікавим для сприйняття. Структура словника має методично й дидактично сприяти раціональному навчальному процесу.

З позиції лексикографії можемо сформулювати таке визначення: *словник – це зібрання мовних одиниць з інформацією про їхнє значення, вживання, будову походження тощо чи перекладом іншою мовою (лінгвістичні словники) або про поняття та предмети дійсності, що ними позначаються (енциклопедичні словники)* (Дубічинський, 2011, с.42).

Множинність і багатоплановість словників припускають розгалуженість підстав диференціювання та їх велику кількість:

1.1. Залежно від кількості мов, що описують

- ***одномовні словники:***
 - а) пояснювальні (енциклопедичні, тлумачні, термінологічні, етимологічні, ономастичні, навчальні, лінгвокраїнознавчі, словники іноземних слів тощо);
 - б) фіксуючі, ті що являють собою звичайно списки слів без пояснень (орфографічні, частотні, обернені, лексичні мінімуми, ідеографічні тощо);
- ***двомовні і багатомовні, або перекладні.***

1.2. За охопленням лексики

- ***словники, що включають лексику «без обмежень»*** (енциклопедичні, тлумачні, орфографічні, орфоепічні, тезауруси тощо);
- ***словники, що описують тільки певні лексичні пласти, відібрані:*** 1) за хронологічним принципом (етимологічні, історичні, словники нових слів – неологізмів тощо);

- 2) згідно зі «стилістичними» пластами лексики (словники літературної, розмовної мови, жаргонізмів, діалектизмів тощо);
- 3) за авторською лексикою (словники мови письменників, поетів, філософів, конкорданси тощо);
- 4) за територіальними особливостями лексики (словники діалектизмів, регіоналізмів, американізмів тощо);
- 5) за внутрішньолінгвістичною градацією слів (словники синонімів, антонімів, паронімів, омонімів, «хибних друзів перекладача», фразеологічні словники тощо);
- б) за відношенням до адресату (шкільні, словники для іноземців, бізнесменів тощо);
- 7) за професійним підбором лексики (термінологічні, галузеві, класифікатори, термінологічні тезауруси, термінологічні мінімуми тощо).

1.3. За обсягом

- великі, або «повні»;
- стислі;
- лексичні (термінологічні) мінімуми.

1.4. За оформленням та деталізацією інформації

- комп'ютерні; друковані:
 - а) багатотомні, одностомні словники;
 - б) кишенькові;
 - в) ілюстративні (з малюнками, словники з ілюстраціями, словники жестів і міміки тощо).

1.5. Залежно від функціональної спрямованості

- функціонально-галузеві (термінологічні, вузькоспеціальні, багатогалузеві, тематичні словники, тезауруси тощо);

- функціонально-мовні (сполучні словники, словники дієслівного керування тощо);
- функціонально-образні (фразеологічні, словники крилатих слів і виразів тощо).

1.6. Згідно з порядком опису лексичного матеріалу

- семасіологічні, алфавітні (тлумачні, орфографічні, перекладні тощо);
- ономасіологічні (тезауруси, ідеографічні словники, гніздові термінологічні тощо);
- алфавітні зворотні (словотворчі, граматичні тощо).

1.7. З культурологічної точки зору

- ономастичні (топонімів, словники імен та прізвищ, ойконімів тощо);
- «країнознавчі» (словники безеквівалентної лексики, «хибних друзів перекладача» тощо);
- словники, що репрезентують культуру мовлення та літературну норму (орфографічні, орфоепічні, словники наголосів, труднощів вживання слів тощо).

1.8. Змішані, або комплексні, словники (тлумачно-сполучні, тлумачно-перекладні, перекладно-синонімічні, алфавітно-гніздові, етимологофразеологічні, тлумачно-перекладно-сполучні тощо).

1.9. Навчальні словники (країнознавчі, фразеологічні, термінологічні, сполучні, комплексні, ідеографічні, ілюстративні тощо) (Дубічинський, 2011, с.50)

Інструментом нашого дослідження є термінологічний словник, який є різновидом лінгвістичних словників, де подано термінологію галузі (чи кількох галузей) знань. Термінографія як наука про створення, вивчення та використання

термінологічних словників лежить на межі лексикографії та відповідної поняттєвої галузі людської діяльності. У зв'язку з цим за типологією термінологічний словник можна вважати як лінгвістичним, так і енциклопедичним, який описує предмети, поняття дійсності разом з термінами, що їх позначають.

Значення слова у термінологічному словнику розкривається у словниковій дефініції, яка є визначенням однозначного слова чи значень багатозначного слова за допомогою спеціально підбраного і організованого у певній системі лексичного матеріалу (Мальцева, 2000, с.66). Тож головне питання, в якій мірі словникова дефініція є носієм інформації про семантику слова? Яка саме ця семантика?

Останнім часом аналіз словникової дефініції є досить досліджуваним об'єктом, так як розглядається в якості важливого інструменту, що може описати семантику слова. С. Є. Нікітіна стверджує, що словникова дефініція – це “вид словникового визначення, об'єктом якого є значення терміну” (Никитина, 1987, с. 93).

Дефініція має найбільше навантаження у семантичній схемі словникової статті, вона має бути короткою, відповідати тому, що визначається.

Укладання словників – це не тільки розробка основних вимог до дефініції (визначення, тлумачення), але й створення різних типів дефініцій. У лексикографії будь-якої мови формується особлива метамова словника – набір типових формул для опису значень слів. Систему прийомів реалізації у статті словникових значень за допомогою відповідної метамови називають способом побудови словникової дефініції. Одним із перших завдань лексикографів є, на думку багатьох учених, інвентаризація типів визначень (дефініцій), що застосовуються в сучасних тлумачних або ж термінологічних словниках (Мальцева, 2000, с.75).

Згідно більшості лінгвістичних лексикографічних досліджень виділяється два основних типи дефініцій, кожна з яких має свою внутрішню класифікацію. Словникова дефініція може бути: 1) логічною (значення слова визначається через найближчий рід і видову відмінність означуваного предмета – родовидові і т. ін.); 2) лінгвістичною як наслідок лінгвістичних операцій аналізу, іноді цей тип називають структурним (через синоніми – синонімічні визначення, через антоніми – антонімічні, через словотворчі формули – дериваційні, синтагматичні, ідентифікуючі, відсильні). У лінгвістиці для цих двох типів словникових дефініцій є назви, що характеризують формальні прийоми побудови опису значень слів: логічні дефініції – це контактні тлумачення, лінгвістичні – дистантні. У дистантних визначеннях опис будується таким чином, що об'єкти, названі словом, характеризуються за допомогою лінгвістичних понять до іншого вихідного об'єкта (Никитина, 1987, с. 112)

Родо/видова дефініція – один з найдавніших і найпоширеніших типів визначення з огляду на його універсальність. Наприклад, у тлумачних словниках цій дефініції віддається перевага, бо вона підтримується тривалою традицією людей узагальнювати у формі роду і виду (Никитина, 1987, с. 113)

У всіх інших визначеннях відсутнє пряме розкриття змісту слова, немає безпосередньої характеристики денотату, а значення слів тлумачаться через відношення до інших слів. Дефініції, які самі по собі не дають реального тлумачення відповідних слів називаються квазідефініціями (Мальцева, 2000, с.80).

Існує досить багато класифікацій, зміст яких визначається як власне лінгвістичними факторами, так і “фантазією” дослідників. Виділяються генетичний, операціональний, графічний, словотворчий, граматичний, відсильний, синонімічний та ін. типи дефініцій нестандартної форми.

Квазідефініції мають загальний характер, однак без них важко обійтись, від них залежить характер подальшого змісту словникової статті: або вказівка на віднесеність слова до певного граматичного класу, або інформація про класні ознаки слова, про синтаксичні властивості слова, про його участь в організації фразеологізмів і т. ін. Квазідефініція і своєю будовою, і характером інформації, що міститься в ній, являє собою поряд із власне дефініцією інформативно значущий компонент словникової статті (Мальцева, 2000, с.85).

Висновки до Розділу I

1. Спираючись на дослідження науковців, наведені у цьому розділі, та керуючись власною думкою, ми визначили поняття терміну як слова або словосполучення, що найбільш влучно визначає сутність галузевих понять, та назв речей.
2. Аналізуючи теоретичні джерела з розділу термінознавства ми дійшли висновку, що одні вчені розглядають терміни як особливі слова, а інші – як слова в особливій функції. Існує також група дослідників, які за основу визначення терміну беруть його співвіднесеність з науковим поняттям та мовою науки.
3. Серед основних вимог до позначення поняття «терміном», а також і його характерних рис ми виокремили наступні: 1) точність; 2) системність; 3) емоційно-експресивна нейтральність; 4) дефінітивність; 5) номінативність; 6) відсутність синонімів, омонімів, полісемії в межах однієї терміносистеми; 7) однозначність, що сама собою свідчить про упорядкованість та точність.

Розділ II. МОВА ЕКОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Основні етапи становлення фінансово-економічної термінології мовою іврит

На ранньому етапі творення економічного словникового фонду основним фактором, під впливом якого виникали економічні найменування була безпосередньо економічна практика. Основу засобів вираження економічних понять становили утворення, що сформувалися ще в давньому біблійному івриті, починаючи з епохи Першого храму. Древньому Близькому Сходу була притаманна доволі розвинута цивілізація ще до появи народу Ізраїлю на історичній сцені. На початку епохи царств і будівництва Єрусалимського храму виник значний прошарок придворної і священної бюрократії, яка проводила внутрішню і зовнішню торгівлю і вже послуговувалась термінами **לקנות, מכירה, מוכר**. Процес подальшого становлення лексики на означення понять, зумовлених економічними і торговельними відносинами, здійснювався переважно на базі елементів, взятих із Біблії.

У 200 р. до н.е. – 500 р. н.е. в період так званого *«мішнайтського івриту»* основу засобів вираження понять, пов'язаних з економічним станом країни, торгівлею у ній, становили слова, успадковані з Мішни – зводу юдейських законів (Holmstedt, 2006). На **означення торгівлі як процесу** виступає в зазначений період одне головне дієслово **לסחור**. У сфері дій, пов'язаних з купівлею-продажем використовувалися утворення від **ה.ג.ק**. Як **загальні назви людей**, які займалися торгівлею, послідовно виступають такі номени: **סוחר, רוכל, מוכר**. Серед назв на означення торговця, що спеціалізувався на продажу окремих

товарів, раніше від інших фіксується слово בעל מסבאה. Посередник, який фігурував під час купівлі-продажу мав назву ספסר.

Унаслідок початку нового періоду розвитку мови іврит – середньовічного іврити оновлюються міжетнічні контакти на торговельно-економічному рівні, починають функціонувати запозичені слова з арамейської, ідишу (Kutscher, 1982, p.276).

У пам'ятках XIV-XV ст. на **означення операцій обміну** вживалися слова похідні від מ.ג.ו. **Об'єкт торгівлі** позначався переважно словом סחורה, яке протягом віків зберегло свою семантику та у цьому значенні вживається також у сучасній мові іврит. На позначення **місця торгівлі** використовували і використовують дотепер найчастіше два слова: שוק, יריד.

На позначення **певної кількості грошей** з часів біблійного і мішнайтського іврити відомі слова סך, סכום, які є власне івритськими словами.

Для називання **порушення обов'язків**, узятих сторонами під час купівлі-продажу, в діловій писемності можемо знайти терміни-словосполучення: לבטל את חוזה רכישה. Звичайно також поряд із уведеними номенами були створені вирази на означення **гарантії та гарантів від можливого порушення попередніх торгових угод** між сторонами та назви різних закладних операцій : עירבון, משכון, עבוט, פיקדון, לשעבד, למשכן.

Стосовно засобу вираження відносин **грошових зобов'язань** кредитування та його умови, орендування, грошові розрахунки тощо широко вживалися наступні лексичні одиниці: גשך, הלואה, מלווה, חוב, בעל חוב, חייב, לחשב.

Рух коштів у процесі товарно-грошового обміну знаходить вияв у словах-термінах: רווח, הכנסה, הוצאות. Ці слова, з певними жанрово-стильовими обмеженнями, активно використовуються як складові спеціальних терміносистем, так і в побуті у сучасній мові іврит. Вищенаведені терміни збереглися у сучасному вжитку завдяки тому, що як нормативні зазнали певну

трансформацію, ввійшли до складу економічної термінології наступних етапів розвитку мови іврит.

Протягом VI-VIII ст. в івриті продовжують вживатися терміни та утворення *біблійного та мішнайтського івриту*, засвідчені збереженими названими священними текстами (Kutscher, 1982, p.285).

У досліджуваний період основу лексики у сфері торгово-економічних відносин складають уживані раніше терміни на означення **торгівлі як продажу** (למכור, לסחור, לקנות) та похідні від них слова.

Серед назв **торгівлі як заняття** поряд із засвідчуваними на попередніх етапах історії біблійного та мішнайтського івриту автохтонними назвами מכירה, תגרנות фігурує і термін מסחר.

Для відтворення розвитку нових торгово-економічних відносин з'являються нові терміни для називання **способу ведення торгівлі**: «оптова торгівля» סיטונות, «роздрібна торгівля» קמעונות.

Лексична система вираження **боргово-кредитних відносин** (נשך, הלואה), яка була широко представлена в біблійних пам'ятках попередніх періодів, продовжує своє вживання та набуває дальшого розвитку: שומר «кредит» אשאי, חוכר «орендатор» פיקדון, שכירות, נושה.

Не менш важливими у сфері фінансово-кредитних термінів є слова, що виражають **систему грошово-платіжних розрахунків**. Так, поряд з סך, סכום вживаються слова פריטה, המרת כסף, שארית, שיור, עודף.

У зазначений період продовжують своє функціонування у фінансово-кредитній лексиці утворення на означення гарантій **торговельних угод** та їх юридичного оформлення: משכנתא, הפקדה, בן ערובה.

Івритська економічна лексика VIII ст. розвивалася беззаперечно на базі успадкованого фонду біблійних текстів, прикладом цього є вищезгадані терміни.

У цілому протягом VI-VIII ст. в івритській писемності спостерігається процес стабілізації засобів вираження понять, пов'язаних з торговельно-економічними відносинами, вироблення фінансово-економічної термінології на основі автохтонних лексико-словотворчих ресурсів і засвоєння іншомовної термінології (Alter, 1981, p.97).

На становлення закономірностей тієї чи іншої термінологічної системи, її організацію, вироблення певних засад, стандартизацію та розвиток галузевих термінологій впливає багато факторів. Серед найважливіших є історія та розвиток певної країни й, відповідно, національної мови, як засобу комунікації, акумуляції накопиченого досвіду, транслятора та передатчика його наступним поколінням, віддзеркалення рівня розвитку культури, науки та техніки, зрештою усього суспільства. Процеси, які відбувалися в Ізраїлі протягом VIII-XIX ст., завдали відповідних змін й у формуванні фінансової термінології. Із розширенням міжнародних стосунків Ізраїлю у XIX-XX ст. збільшується кількість запозичених термінів з інших мов: בנק «банк», צ'ק «чек», בורסה «біржа», בנקומט «банкомат», «квота» קוטה, але поповнення термінології іншомовними словами не значне, адже всі терміни типу: «такса» תעריף, «пеня» פיגורים, «капітал» הון ממון, «акциз» בלו, «аванс» מקדמה, «авізо» כתב הודעה, «бухгалтерія» חשבונאות, «бюджет» תקציב є власне івритськими термінами (Alter, 1981, p.100).

В усіх сферах івритської економічної термінології (особливо фінансово-банківській) чи в термінології інших наук найбільш продуктивною і сприятливою була друга пол. XX ст. Протягом цього періоду було створено та вийшло друком 3 термінологічних словники: «Leksikon kalkali» за ред. Zvi Tabachnik (1958), «Краткий экономический словарь» за ред. Arie Goyhman (1997), «Словник економічних термінів» за ред. E.Yahir, R.Vaigert (1983) та 2 праці з фінансової науки «Trade, industry and crafts: in ancient Palestine» by Shmuel Yeivin та «Эволюция государственного экономического регулирования в Израиле (1948 г. – первая половина 90-х годов)» Федорченко А.В.

Важливим явищем тієї доби став вихід у світ «Business dictionary : juridical and economic: English-Hebrew, Hebrew-English» by Carola Trattner та Colette Allouch, який вміщає близько 50 000 слів та словосполучень, і найліпшим способом відображає стан тогочасної української фінансово-економічної термінології, тому що велику частину в ньому займають слова та терміни, що стосуються економічної, фінансової, банківської та бухгалтерської сфер. Зазначений словник відображає «нормалізацію» івритської економічної термінології у зв'язку із загальними тенденціями в розвитку тодішньої термінології.

Саме тоді, можна сказати, розпочався новий етап розвитку наукової мови іврит – після проголошення Ізраїлю незалежною державою, конституційним закріпленням за мовою іврит статусу державної та утворення у 1953 році Академії мови іврит. Це найпродуктивніший період як для наукової мови іврит, так і її термінології (Sáenz-Badillos, 1993, p.132-133). Івритська економічна термінологія поширюється та розвивається з великою інтенсивністю в контексті івритської економічної наукової термінології, формування якої пов'язано з позамовними і власне мовними чинниками. Відбувається так званий «термінологічний вибух», який зумовлює запровадження великої кількості нових термінологічних одиниць.

У період зміцнення єврейської держави, коли товарно-грошові відносини визначили своє місце в економічних системах, найвищого розвитку набула фінансова термінологія. В другій половині ХХ століття відбувається розширення апарату фінансової науки Ізраїлю, а також формування самостійних напрямків, таких як: теорія фінансів, державні фінанси, фінанси суб'єктів господарювання, фінансовий ринок та фінансові послуги, міжнародні фінанси, історія фінансової науки та ін.

Як в усіх інших країнах, так і в Україні національне відродження сприяло появі нових можливостей у формуванні фінансово-кредитної термінології,

створенню нових івритомовних підручників, посібників та навчально-методичних матеріалів.

Найвизначнішими лексикографічними працями цього періоду є «מילון מילון למונחי הבנקאות», «מילון כרטיא למימון, בנקאות, שוק ההון וביטוח», «מונחים כלכליים בשוק ההון וישוק ההון». Ці словники надають найповнішу картину термінології цієї галузі та отримали високу оцінку фахівців економіки і мовознавців.

В економічній термінології зазначеного періоду із зрозумілих причин виникають іншомовні запозичення: ברטר, דיבידנד, דולר, але переважно вживаються власне івритські терміни: «обіговий капітал» הון חוזר, «банкротство», פשיטת רגל, הון חוזר «державна казна» קופת המדינה (Alter, 1981, p.105).

У сучасній мові іврит збільшується кількість економічних термінів, відбувається їх якісне вдосконалення, пристосування до норм літературної мови, спостерігається розширення семантики загальноновживаних термінів. Термінологія формується з урахуванням національних традицій, досягнень інших народів та міжнародної практики термінотворчості.

Отже, івритська економічна термінологія 50-х – 90-х років ХХ століття характеризується посиленням термінотворення, розширенням сфери функціонування. Основними шляхами творення наукових найменувань у фінансово-кредитній сфері залишається творення власне івритських слів, уникаючи значного запозичення.

2.2. Способи творення фінансово-економічних термінів

За останні сто років функціонування івritу як розмовної, а потім і офіційної мови держави Ізраїль, відбулося значне розширення словникового складу івritу. І.Ш. Шифман пише: «Основу лексики івritу складає словниковий фонд давньоєврейської мови. Лексика збагачується за рахунок придбання древніми словами нових значень ..., лексикалізації стійких словосполучень і

абревіатур, формування віддієслівних іменників, а також запозичень з давніх і сучасних мов, в т. ч. з арабської, російської, англійської, німецької, ідишу» (Шифман, 1990, с.107).

У процесі вивчення динаміки складу економічної термінології, а саме за допомогою порівняльно-історичного аналізу і порівняльного вивчення, нами виділені аккадські та арамейські запозичені пласти в складі даної термінології.

Істотним джерелом є арабська мова та ідиш. За нашими даними, близько 30% запозичень з арабської та ідишу (Sáenz-Badillos, 1993, p.140). Наприклад, «урбун» з арабської – це невідшкодовуваний початковий платіж, який сплачується покупцем, а в івриті «עִרְבוּן» - застава; об'єкт, наданий як застава для грошового кредиту; «амана» з арабської – (надійність, чесність) - договір, за умовами якого одна особа (засновник довірчої власності) передає іншій особі (довірчому власнику) на певний строк майно для управління в інтересах засновника або призначених ним бенефіціарів, з івриту «קַרְזָא» - це кредит, наданий людині на підставі довіри.

Серед запозичень з європейських мов численну групу складають, за нашими висновками, запозичення з англійської мови - вони становлять 13,79% від загального числа економічних термінів в сучасній мові іврит.

Виходячи із загальноприйнятої думки, що єврейські мови та мови країн проживання єврейського населення контактували протягом всієї історії, можна припустити, що початок проникнення англіцизмів в мову іврит припадає на той період єврейської історії, коли євреї, проживаючи в Англії, писали літературні твори на івриті.

Однак, про початок значного впливу англійської мови можна говорити тільки по відношенню до періоду, коли в 1922 був остаточно оформлений мандат на Палестину, отриманий Англією. Так, на думку проф. В. Московича, саме з цього моменту почалась перша хвиля надходження англійських запозичень в іврит. І беззаперечно, фінансово-економічна термінологія не була винятком.

Наприклад, такі найбільш вживані терміни як בנק «банк», צ'ק «чек», בורסה «біржа», בנקומט «банкомат», «бізнесмен» ביזנסמן, «банкнота» בנקנוט, «бюрократ» ריטינג, «інфляція» אינפלציה, «лізинг» ליסינג, «рейтинг» ריטינג, «бюрократ» בירוקרט.

Ймовірно, серед запозичень-інтернаціоналізмів, що походять з класичних мов, переважають слова латинської мови. Запозичення з латинської «бонус» בונוס, «деномінація» דנומינציה, «калькуляція» קלקולציה, «конкуренція» קונקורנציה, «ревізійніст» רוויזיוניסט, «формація» פורמציה, «функція» פונקציה. Слід стверджувати, багато з цих запозичень не прямі, а прийшли в іврит через посередництво будь-якої європейської, як правило, англійської, мови, лексика якої, як відомо, містить величезну кількість латинізмів (Шифман, 1990, с.115).

Запозичені терміни можна відрізнити від власне івритських з цілої низки фонетичних, морфологічних і словотворчих ознак, які властиві економічним термінам іншомовного походження: початкова буква «а» не завжди свідчить про те, що термін є власне івритським, наприклад, «актив» אקטיב, «амортизація» אמורטיזציה; наявність в терміні букви «ф» - яскрава особливість інтернаціоналізмів: «тариф» תעריף, «фінанси» פיננסים, «франчайзинг» פרנזיזינג; наявність подвоєння, суфіксу «інг»: «брутто» ברוטו, «нетто» נטו, «лізинг» ליסינג, «кліринг» קלירינג.

Наведені приклади можуть створити враження про перенасиченість сучасної мови іврит іншомовними словами. На перший погляд це так, але насправді все пов'язано зі сферами вживання цих слів. Найбільшою мірою економічними термінами насичені засоби масової інформації: газетні та журнальні тексти, телевізійні передачі, що стосуються сфери економіки. Засобами, які проводять нові запозичення в мову, є преса, радіо, телебачення, а особлива заслуга в поширенні цих запозичень належить політичним діячам, економістам, журналістам.

Дослідивши лінгвістичні теоретичні джерела мовою іврит, можна сказати, що одним з важливих і активних способів термінотворення в сучасному івриті є морфологічний спосіб, який схематично можна розділити на:

- афіксація
- словоскладання
- аббревіація (Holmstedt, 2006)

Проведений нами словотворчий аналіз термінів економіки показує, що найпродуктивнішим способом утворення термінів є вставка кореня у вже існуючу готову модель (תְּצוּרָה מְסוּרָה) – тобто морфологічний спосіб афіксації. Цей спосіб притаманний тільки семітським мовам. Так утворюються як іменники, так і прикметники, і дієслова. Іншим способом творення термінів є лінійний спосіб, знайомий нам з російської, англійської та інших мов. Таким способом утворюються лише прикметники та іменники (Holmstedt, 2006).

Основним способом словотворення в івриті є תְּצוּרָה מְסוּרָה :

- ❖ Модель може не мати ніяких афіксів (префіксів, суфіксів, закінчень, вставок). В цьому випадку корінь влітається в моделі, які певним чином огласовані. Таке слово складається тільки з букв кореня (приголосних), огласовок (голосних) і дагеша (якщо той є частиною моделі). Наприклад, власне івритське дієслово לכלכל, яке має значення «постачати, забезпечувати прожиток, засоби існування», має похідний безафіксний термін כלכל, що означає «відповідальна особа за постачання продовольства»; לחשב «вираховувати, калькулювати, робити розрахунки», חשב – «бухгалтер, рахівник»; לספסר «спекулювати», ספסר «спекулянт» (2003, מילון מונחים כלכליים, בשוק ההון).
- ❖ Модель може мати афікси. В цьому випадку корінь влітається в моделі, які мають префікс або інтерфікс або закінчення, суфікс та

дагеш (якщо той є частиною моделі). Таке слово складається з букв кореня (приголосних), афіксів, огласовок (голосних) і дагеша. Наприклад, להשקיע «інвестувати», від нього є похідними השקעה «інвестиція», משקיע «інвестор», מושקע «інвестований»; לתגר «торгувати», תגרן «торгаш», תגרנות «торгівля»; קמעונות «роздрібна торгівля», קמעונאי «роздрібний торговець» (2003, מילון מונחים כלכליים, בשוק ההון)

Вищенаведений тип словотворення за допомогою афіксів в івриті називається משקל – для прикметників та іменників, בניין - для дієслів. Кількість мішкалей в івриті більше двохсот. Однак багато мішкалей об'єднують слова, яким характерні які-небудь спільні властивості або ознаки, а не тільки схожі за своєю побудовою. Багато мішкалей тим чи іншим чином пов'язані з бін'янами. І це не дивно. В івриті багато слів, які можуть бути одночасно і іменниками, і дієсловами. Наприклад, слово מוכר має значення «продавець» і «продає», а слово קונה - «покупець» і «купує» (2003, מילון מונחים כלכליים בשוק ההון)

Словоскладання і утворення складних слів в сучасному івриті характерно тільки для іменників і прикметників (חברת מניות акціонерне товариство), (הלוואה), (בנק банківська позика), (הדד-הון односторонній), (רווח валовий прибуток), (כסף готівковий розрахунок) (2003, מילון מונחים כלכליים בשוק ההון). Більшість таких форм створено під впливом відповідних поєднань в інших мовах (європейських), і їх можна розглядати як кальки, тобто слова, що представляють собою переклад по частинах іншомовного слова. З точки зору єврейської граматики, ці лексичні одиниці називаються префіксами, а з нашої точки зору, вони є префіксоїдами і першою частиною складання.

В сучасному івриті поширені скорочення слів (אבrevיאטור) בלשון (2003, מילון מונחים כלכליים בשוק ההון). Це "לכתוב", "לסמן באותיות": מלטינית - נוטריקון: חז"ל

морфологічний вид словотвору, при якому деяка частина звукового складу вихідного слова опускається. Єдиного терміна для аббревіатур всіх родів в івриті не існує. Іноді по відношенню до аббревіатур застосовують термін ראשי תיבות, в строгому сенсі вживається тільки для позначення скорочення словосполучень. По відношенню до аббревіатур в цілому в сучасній термінології на івриті частіше застосовується описова назва ראשי תיבות וקיצורים.

Аббревіатури дуже поширені в єврейській писемності, і можна припустити, що їх застосування виникло досить рано. Перші відомі нам зустрічаються в написах на черепках початку VI ст. до н. е. з Арада і в арамейських документах V ст. до н. е. У тексті Біблії аббревіатури відсутні. Однак частина сучасних дослідників Біблії вважають, що ряд незрозумілих слів в ній є насправді аббревіатурами. Регулярно вживаються вони в Мішні і Талмуді (Sáenz-Badillos, 1993, p.145). В *середні віки* аббревіатурою стали позначатися імена відомих вчених і назви книг. З метою полегшення проголошення таких аббревіатур вони мали огласовки. У *сучасному івриті* широко застосовуються аббревіатури слів і в основному словосполучень відносно певного термінологічного поля. Спостерігається тенденція до осмислення аббревіатур як самостійних слів (акронімів). Нормативним графічним показником аббревіатури є: при скороченні одного слова - один апостроф (наприклад, די דולר, הכי- הכנסות פיקדון, פקי- פיקדון) при скороченні словосполучення - подвійний апостроф перед останньою буквою аббревіатури (наприклад, פלייא-פקדונות לזמנים ארוכים, גמייה-נציבות מס הכנסה, חחייק-חשבון, רליית-רכישה ללא תשלום, כאייל-כרטיסי אשראי לישראל, חוזר קרדיטורי)

З численних типів аббревіатур, які застосовувались в єврейській писемності (традиція налічує чотири таких типи для одного слова і 11 типів для словосполучень), в даний час використовуються лише: для одного слова - відкидання кінця слова (див. вище די); для словосполучень: складання аббревіатури (акроніма) з початкових літер слів, що входять в словосполучення (

(רייק-רכוש קבוע); складання абрєвіатури з початкових частин слів, що входять в словосполучення (סויי-סחורות ושירותים); поєднання типу «1» з типом «2» (סגן מנהל) (מילון מונחים כלכליים בשוק ההון, 2003) (סמנכ"ל-כללי).

Висновки до Розділу II

1. Опираючись на теоретичні джерела, використані в цьому розділі, ми упевнились, що в івриті існує досить складна система номінації економічних реалій. Терміни, що становлять основу сучасної економічної термінології івриту - словниковий фонд давньоєврейської мови. Лексика збагачується за рахунок придбання древніми словами нових значень, лексикалізації стійких словосполучень і абрєвіатур, а також запозичень з давніх і сучасних мов, наприклад, з арабської, російської, англійської, німецької, ідишу, але більшість економічних термінів – власнеівритські терміни.
2. Можна стверджувати, що у формуванні і розвитку економічної термінології провідна роль належить словотвору: засобам і моделям, способам термінотворення, типовим для івриту, що свідчать про те, що творцями економічної термінології є носії цієї мови. У багатому арсеналі способів термінотворення в івриті в формуванні термінів економіки найбільш продуктивні морфологічний спосіб афіксації і словоскладання. Не менш поширеними є скорочення слів, тобто абрєвіатури, які в сучасному івриті мають тенденцію осмислення як самостійних слів - акронімів.
3. З огляду на складну семантичну структуру поняття «фінансово-економічна термінологія» в мові іврит, вважаємо за доцільне виділити в ній так категорії:
 - група термінів, що позначають торгівлю як процес, заняття та продаж;
 - група термінів, що позначають операції обміну та боргово-кредитні відносини;
 - група термінів, що позначають об'єкта, суб'єкта та місце торгівлі;

- група термінів, що позначають грошові зобов'язання;
- група термінів, що позначають характеристики торговельних угод.

Розділ III. ДІАХРОНІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТЕРМІНІВ В СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

3.1. Діахронія в біблеїстиці

Діахронічний аналіз біблійної давньоєврейської мови розглядався ще в XVII–XVIII ст. (Б. Волтон, К. Ільген), найбільш систематично та методологічно обґрунтовано він був викладений в праці німецького гебраїста Вільгельма Гезеніуса “Історія давньоєврейської мови і письма” (Gesenius, 1815). Цей дослідник, дотримуючись методу порівняльного мовознавства, заперечив популярну тоді теорію давньоєврейської як “прамови”, вказуючи на її близькість до фінікійської, а отже, її походження з Ханаану; на його думку, біблійний текст був написаний не раніше доби царів Давида та Соломона (1009–931 рр. до Р. Х.). Йому належить також поділ історії давньоєврейської мови на два великі періоди – до Полону (інакше – доба Першого храму, до 586 р. до Р. Х.) та після Полону (або доба Другого храму, після 586 р. до Р. Х.). Також він розмежовував мову прози та поезії. Хоча ці розмежування він не вважав абсолютними: наприклад, книги Пророків демонструють квазіпоетичний тип тексту, а мова книг Йова та Єзекіїля, на його думку, характеризується як ознаками раннього, так і пізнього періодів давньоєврейської мови (Gesenius, 1815, p.55)

У цілому ж стосовно діахронічного визначення мови біблійних книг В. Гезеніус був досить стриманим. Він вважав, що П’ятикнижжя та Ранні Пророки були написані мовою доби до Полону, тоді як книги Естер, Екклесіяст, Хроніки, Даниїл, Йона, деякі псалми, Езра, Неємія, Захарія та Малахія – після Полону. Датування поезії (зокрема, псалмів) він вважав проблематичним; щодо пізніх Пророків, на його думку, засвідчене в самій Біблії датування може бути прийняте як автентичне з певними уточненнями (наприклад, тексти Іс. 40–66, на його

погляд, були додані пізніше). Основними критеріями пізнього походження тексту і його приналежності до періоду після Полону були такі: а) запозичення з арамейської та перської мов; б) неологізми в давньоєврейській мові; в) словосполучення та фрази, характерні для пізнього періоду. Перше означає значну кількість лексичних та синтаксичних запозичень у писаннях доби Другого храму; друге – переклад архаїчних давньоєврейських слів їхніми новітніми аналогами в пізній давньоєврейській мові; третє – вживання виразів, не притаманних ранньому періоду давньоєврейської мови (їхні порівняння з аналогами доби до Полону виявляє відмінності як у лексиці, так і в синтаксисі) (Gesenius, 1815, p.75)

Методологія діяхронічного аналізу біблійної давньоєврейської мови була надалі розвинута ізраїльським вченим Аві Гурвіцом, який, як і Гезеніус, дотримувався поділу історії на два періоди – до Вавилонського полону (XIII–VI ст. до н. е.) та після нього (VI–II ст. до н. е.). У своїй праці “Між двома історичними періодами мови: до питання про історію мови Святого Письма в часи Другого храму” (Hurvitz, 1974) він детально викладає свою методологію на матеріалі різних біблійних текстів, основну увагу зосередивши на Книзі псалмів (її діяхронічному лінгвістичному аналізу присвячена друга половина його книги). Текст саме біблійних псалмів було обрано ще й тому, що час їхнього написання в більшості випадків неможливо встановити через відсутність експліцитних історичних маркерів (згадок імен царів, за панування яких було написано текст, імені автора та його епохи та ін.), оскільки в поезії вони з’являються вкрай рідко. До того ж поетичні твори часто характеризуються використанням запозичених з давнини мотивами, образами, штучним вживанням архаїзмів та імітацією стилю стародавньої поезії. Тому саме діяхронічний аналіз мови цих творів – єдине джерело датування епохи їхнього написання.

З другого боку, саме це штучне відтворення архаїчних фразеологізмів та синтаксичних кліше в поезії дає можливість розпізнати їхнє більш пізнє походження, оскільки в них з'являються лінгвістичні модифікації пізнішого походження – запозичені з арамейської та перської мов слова, зміни в порядку слів у реченні, використання віддієслівних іменників, змодельованих на арамейських структурних основах, тощо. Саме таке порівняння лягло в основу методології А. Гурвіца (Hurvitz, 1974). Основними критеріями визначення приналежності тексту до одного з двох вказаних періодів є такі: а) лексика, характерна для пам'яток писемності саме цієї історичної доби; б) особливий синтаксис; в) фразеологія.

Концепція діахронічного дослідження синтаксису представлена, головним чином, у працях Яна Юстена. Вона ґрунтується на тому, що «діахронічні відмінності в синтаксисі менш помітні, ніж лексичні», і тому «для стародавнього автора легше було підробити архаїчну лексику, ніж синтаксис» (Joosten, 2006, р.130). Таким чином, синтаксис є більш консервативним у порівнянні з лексикою, і тому він сильніше протистоїть штучній архаїзації мови, яка могла мати місце в пізній біблійний період.

У своїй праці «Різниця між давньоєврейською мовою класичного та пізнього періодів, відображена в синтаксисі» Юстен спирається на відмінності у морфосинтаксисі дієслова в цих двох діахронічних пластах давньоєврейської мови – “класичному” (до Полону) та “пізньому” (після Полону). До найхарактерніших змін пізньої доби дослідник відносить такі явища, як а) поступовий відхід “перевернутих” часів *wayuīqtōl* і *wəqātal* та заміна їх іншими формами; б) більш часте використання дієприкметника в предикативній функції; в) зміна функцій абсолютного інфінітива (Joosten, 2005, р.99).

Різницю між класичною та пізньою давньоєврейською мовою Юстен розглядає саме в діахронічному плані, хоча не виключає й діалектологічного аспекту.

3.2. Семантично-функціональний аналіз термінів

Функціонально-семантичний та аналіз лексичної одиниці в діахронії існують у тісному зв'язку – принаймні для похідних та складних слів, якими й є одиниці нашої вибірки. Діахронічний аналіз у багатьох випадках неможливий без урахування функціонально-семантичного аналізу слів. Отже, виходячи з таких міркувань, логічним кроком вважаємо проведення функціонально-семантичного аналізу термінів у галузі економіки.

У перспективі діахронічного аналізу семантичний аналіз є необхідним задля максимально повного відтворення значення вихідної одиниці у її цільовому відповіднику.

Існують різні підходи до проведення функціонально-семантичного аналізу. Меті та завданням нашої роботи найкраще підходить аналіз за номінативним критерієм, який передбачає виокремлення головних лексико-семантичних груп (далі ЛСГ) термінологічних одиниць.

Проаналізуємо загальні принципи такого аналізу. Його основою виступає розподіл аналізованих одиниць на лексико-семантичні класи як носії найбільш загальних семантичних ознак. Наступним етапом є класифікація одиниць різних частин мови за тематичними групами на основі релевантних ним семантичних категорій та мовних опозицій. «Нарешті, завершальним етапом є виділення в межах тематичних груп ЛСГ, що протиставлені одна одній за диференційним (мотивуючим) критерієм» (Шевчук, 1983, с. 97).

За морфологічним критерієм більшість одиниць нашої вибірки є іменниками, що дозволяє нам уникнути суперечки стосовно морфологічної

приналежності терміну як об'єкта дослідження. Нагадаємо суть справи. Серед фахівців викликає питання стосовно того, якими частинами мови можуть бути терміни. Ряд науковців вважають, що термінами є лише іменники, оскільки вони мають номінативний характер (Винокур, 1939, с.46). Інші припускають, що термінами можуть бути і слова, що належать до різних частин мови, насамперед, до повнозначних. Так, на думку О. С. Ахманової, прикметники та дієприкметники також можуть використовуватись у функції терміну (Ахманова, 1969, с.430).

Як стверджував Л.В. Щерба, усім мовам властиві предметність, дія, якість (Мальцева, 2000, с.65). Д.С. Лотте виділяв чотири основні категорії – категорію предметів, категорію процесів (явищ), категорію якостей, категорію величин, що, на його думку, найбільше чітко виявляються в будь-якій терміносистемі (Лотте, 1982, с.143). Визнаючи зв'язок між системою субмови науки і мовною системою в цілому, у даний час у термінознавчих дослідженнях затвердилася думка про те, що термінами можуть бути слова, представлені різними частинами мови, знаменними насамперед, якщо в складі визначеної термінології вони набули термінологічного змісту і служать для вираження системних відносин (дія – ознака дії – агент дії тощо).

Іменники нашої вибірки представлені наступними трьома тематичними групами:

- 1) найменування абстрактного поняття;
- 2) найменування особи;
- 3) найменування предмету.

Пропонуємо наступну номенклатуру ЛСГ в межах цих тематичних груп.

- 1) Найчисельніша тематична група «найменування абстрактного поняття» представлена наступними лексико-семантичними групами:

экспорт («експорт»);

акция («акція»);

ביקורת השבונות («аудит»);
השקעה («інвестиція»);
כלכלה («економіка»);
עסק («бізнес»);
שיווק («маркетинг»);
פיחות («інфляція»);
הון («капітал»);
גרעון («дефіцит»).

2) Друга за кількістю тематична група «найменування предмета» представлена наступними ЛСГ:

מטבע («валюта»);
אשראי («кредит»);
הפקדה («внесок»);
קופה («гроші»);
שקל («шекель»);
בנק («банк»).

3) Тематична група особи ми виділяємо наступною ЛСГ:

בנקאי («банкір»);
קופאי («касир»);
לקוח («клієнт»);
נושה («кредитор»);
מנהל («менеджер»);
תעשיין («приватний підприємець»).

3.3. Аналіз одиниць вибірки

У нашому дослідженні ми взяли на розгляд широковживану термінологію економічно-фінансової галузі, загальне значення яких відоме пересічним носіям

та тим, хто вивчає мову. Для початку розглянемо такі широковживані терміни як כִּלְכָּלָה («економіка») та פְּרִנְסָה («заробіток») в діяхронічному розрізі на прикладі біблійного та сучасного івриту.

Відомо, що в синагогах до сих пір говорять: “אָבִינוּ מִלְכֵנוּ כְּתִבְנוּ בְּסֵפֶר פְּרִנְסָה” “וְכִלְכָּלָה” («Отец наш, царь наш, вспомяни нас в книге заработка и достатка») (Біблія, пер. І.Огієнка). У цьому випадку слова «כִּלְכָּלָה» та «פְּרִנְסָה» є синонімами, але в сучасному івриті вони набули різних значень у багатьох контекстах.

Дієслова פרנס та כלכל вказують на харчування та піклування про матеріальні потреби людини. Дієслово כלכל ми знаходимо в Біблії, наприклад, в описі спасіння пророків від Єзавелі: “וַיִּקַּח לְבַדְיָהוּ מֵאָה נְבָאִים וַיַּחְבִּיֵאֵם חֲמִשִּׁים אִישׁ בְּמַעְרָה וַיְכַלְכֵּלֵם” («І взяв Авдій сотню пророків, і сховав їх у печері п’ятдесят чоловіків, і дав усім їм хліба та води») (Біблія, пер. І.Огієнка). Але це дієслово використовується в абсолютно різних контекстах. Завершивши будівництво Храму, Соломон сказав у своїй молитві: “כִּי הֲאֵמָנָם יֵשֵׁב אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ? הֲנֵה הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ יְכַלְכְּלוּךָ” («Бо чи ж справді Бог сидить на землі? Ось небо та небо небес не обіймають Тебе») (Біблія, пер. І.Огієнка). Тут і в інших місцях дієслово כלכל вказує на «включення, утримання, перенесення», подібне до дієслова הִכִּיל, і справді лінгвісти також пов’язують це дієслово з коренем כו"ל. Звідси, можливо, слово «כִּלְכָּלָה» в мові мудреців означає «посудина, кошик з фруктами», наприклад, “הַמְנִיחַ כִּלְכָּלָה תַּחַת הַגֶּפֶן בְּשַׁעַר שְׂהוּא בּוֹצֵר – הֲרִי זֶה גּוֹזֵל אֶת הָעֲנָיִים”.

А як виникло значення харчування та піклування про матеріальні потреби? На думку Радака, це значення пов’язане із вимірюванням, яке існує в корені כו"ל на івриті та інших семітських мовах: “לְסַפֵּק הַצּוֹרֵךְ כְּמִדַּת כָּל אֶחָד וְאֶחָד” («задовольнити потребу як міру кожного»). У будь-якому випадку, навіть із значення «утримання» та «носіння» впливає значення: «відповідальність за когось», «турбота про нього» та «підтримка його».

Отже, термін כְּלָכְלָה «економіка» - це забезпечення життєвими потребами. І це ми можемо побачити в благословінні: “עַל הַמְּחִיָּה וְעַל הַכְּלָכְלָה וְעַל הַתְּנוּבָת” (Благословенний ти, Господи, за їжу та за засоби для існування) (Біблія, пер. І.Огієнка), і в цьому сенсі його також можна використовувати, наприклад, «відповідальність за утримання дітей». Поряд із цим значенням сьогодні слово «економіка» набуло значення галузі та науки, і в цьому сенсі полягає його основне використання. Від цього терміну походить כְּלָכְלָן - фахівець в економічній теорії, а якщо використовувати біблійне значення слова, то було утворено слово כְּלָכַל – людина, яка відповідає за харчування та обслуговування пасажирів на кораблі чи літаку.

У біблійній літературі мудреців біблійне дієслово כְּלָכַל, як правило, пов’язане з дієсловами זָן та פָּרַס у значенні «годувати», «харчуватись», «утримувати». Сьогодні слово פְּרִיָּסָא зазвичай позначає заробітну плату, яка дає змогу забезпечити життєві потреби людини та її сім’ї.

Дієслова פָּרַס та כָּלַל також використовуються в абстрактних контекстах. У Псалмах сказано: “טוֹב אִישׁ חוֹנֵן וּמְלֹוֶה, יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט” («Хороший человек - одаренный человек и товарищ, его слова исполнятся в суде») (Біблія, пер. І.Огієнка). Відповідно до цього ми говоримо, що ми повинні «економити» наші дії, наші кроки або наші слова - тобто розглядати їх та обчислювати (можливо, що в цьому контексті це дієслово пов’язане з вимірюванням).

Наступний термін מְנִיָּה («акція») має розбіжності в значенні біблійного та сучасного івриту. В давньоєврейській мові, в книзі Неемії сказано: “וְכָל יִשְׂרָאֵל... נִתְּנִים מְנִיּוֹת הַמְּשָׁרְרִים וְהַשְּׁעָרִים דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ” («І весь Ізраїль щоденно віддавав свою долю рабів і воратарів») (Біблія, пер. І.Огієнка). Тобто значення слова מְנִיָּה – «доля, частка», близьке до значення מְנָה «порція, доза» в сучасному івриті. Звідси Еліезер Бен-Єгуда вивів нове слово в сучасному івриті – «акція» і запропонував виділити його на цілком конкретну частину: акцію в капіталі комерційної компанії.

Візьмемо наприклад термін לסחור. В процесі розвитку мови значення цього терміну істотно не змінилось, в період біблійного івриту סוּחַר («купець») слово пов'язане з основним значенням кореня סח"ר – «повертати». Згідно з цією інтерпретацією, це слово можна тлумачити таким чином: купець названий так тому, що він подорожував з місця на місце, щоб купувати і продавати продукти. В сучасному івриті לסחור – «продавати», «збувати продукцію», «реалізовувати» (те, що підлягає продажу, збуту).

Наступний термін קמעוני («роздрібна торгівля») – малий вид бізнесу, що охоплює продаж товарів кінцевим споживачам. Слова קמעוני («роздрібний торговець») та קמעונית були створені в сучасному івриті від біблійного слова קמעו («трохи», «мало»), як протиставлення словам סוּחַר («оптовий торговець») та סוּחַר («оптова торгівля»), що вказує реалізацію товарів у великих обсягах роздрібним підприємствам.

Наступний термін в сучасному івриті רכש («придбання, майно») є багатозначним, тому і не має суттєвих розбіжностей в значенні в сучасному та біблійному івриті. В біблійному івриті רכש зазвичай використовувалось в значенні «колісниця» “הַרְצִים רֶכְבִּי הַרְקֵשׁ הָאֶחָדִים וְדַחֲוִיפִים בְּדָבָר הַמְלֵדָה” («Гінці, що поїхали верхи на швидких конях, вийшли, прискішені та пігнані царським словом») (Біблія, пер. І.Огієнка), а також в значенні «майно» “וַיִּנְהַג אֶת” («I він забрав усю худобу свою, і все майно своє, що набув, здобуту худобу свою, що набув у Падані арамейським») (Біблія, пер. І.Огієнка). У сучасному івриті רכש дуже близьке до слова רכוש та має значення «майно», яке подібне до слова «купівля» і стосується переважно купівлі сільськогосподарських тварин.

Розглянемо назву валюти держави Ізраїль – שקל («шекель»). Слід зазначити, що дієслово שקל в сучасному і давньому івриті означає те саме – «зважувати». В давньому івриті іменник שקל в перших згадках використовується як «міра ваги» “וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרָן אֶת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר בְּאָזְנֵי בְנֵי חַת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עִבְרָ”

רֶסֶק» («I відважив Авраам Ефронові срібло, про яке той був сказав, так що чули сини Хетові, чотири сотні шеклів срібла купецької ваги») (Біблія, пер. І.Огієнка), «וַאֲקַנְהָ אֶת הַשֶּׁדֶה מֵאֵת הַנְּמֹאֵל בֶּן דָּדִי אֲשֶׁר בְּעֵנְוֹתַי, וְאֶשְׁקְלָהּ לוֹ אֶת הַכֶּסֶף שְׁבַעַה שְׁקָלִים וַעֲשָׂרָה הַכֶּסֶף... וַאֲשָׁקֵל הַכֶּסֶף בְּמֵאֲזֵנַי» («I купив я це поле від Ганамеїла, сина дядька мого, що в Анатоті, і відважив йому десять і сім шеклів срібла») (Біблія, пер. І.Огієнка). Пізніше вже можемо зустріти слово שקל у значенні єврейської валюти, хоча вона ще не була тоді ще проголошеною офіційно. Наприклад, в романі Авраама Апо «אהבת ציון» («Любов до Сіону»), що вважається першим романом на івриті в єврейській літературі, платежі здійснюються в шекелях. Пізніше коли перші учасники сіоністського руху вирішили стягнути дворічний членський внесок, платіж, природно, називали «сіоністським шекелем». Тому можна сказати, що давнє та сучасне значення єврейської валюти є майже ідентичними.

Наступний термін כֶּסֶף.

В словниках König Eduard (1910), Harper William Rainey (1890) та Gesenius Wilhelm (1877) подані 7 значень до терміну כֶּסֶף, такі як «срібло (метал)», «гроші», «готівка», «дохід», «фінанси», «дрібні гроші» та в переносному значенні як «хліб». Використання цього терміну в таких значеннях простежується в давньоєврейській мові та в сучасному івриті. Наприклад, у значенні «срібло» можемо побачити в таких рядках Танаху «וַיָּבֵא אֶת-קַדְשֵׁי אָבִיו וְקַדְשֵׁי בֵּית הָאֱלֹהִים כֶּסֶף וְזָהָב וְכֵלִים» («I він приніс святі речі свого батька та святі речі Божого дому, срібла, золота та посуду») (Біблія, пер. І.Огієнка), також у давньому івриті термін використовується у значенні «гроші»: «וְנִקְלְוּ נַפְדִּין בְּכֶסֶף» («I викупимо їх грошима»).

Цей термін представлений великою кількістю різноманітних словосполучень: всього їх 85. Вони представляють собою різні лексичні одиниці: מִשְׁקַף כֶּסֶפִּים («економія грошей»), כֶּסֶפִּי צְבוּר («державні фінанси»), חוֹט שֶׁל כֶּסֶף קָדָשׁ («нікелевий срібний дріт»), בְּטוּחַ כֶּסֶף שְׁלִיחַ («страхування при перевезенні готівки»), שֵׁטֶר כֶּסֶף («банкнота»), כֶּסֶף מְזוּמָן («готівка»). Тому можна сказати, що слово має широке розгалуження значень при діяхронічному аналізі.

Наступний термін הַשְקָעָה.

У давньоєврейській мові не помічено слова הַשְקָעָה в термінології економічної сфери, але корінь ע.ק.ש був загальноживаний та використовувався в іменниках, дієсловах у значенні «захід сонця», «занурювати», «тонути». В сучасному івриті термін використовується і в давньому значенні слова, а особливо як «інвестиція, вкладення».

Цей термін представлений також чималою кількістю вживання в різних економічних виразах: השקעה בתשתית («інвестиції в інфраструктуру»), השקעה ספקולטיבית («ризик капіталу»), בנק להשקעות («інвестиційний банк»), קרו להשקעה («фонд фіксованого доходу»).

Таким чином термін הַשְקָעָה є досить помітним при діахронічному аналізі, так як є багатозначним і діахронія слова яскраво виражена.

Наступні терміни מְחִיר та עֲלוּת є досить широковживаними в сучасному івриті.

מְחִיר – сума грошей, необхідна для придбання товару або отримання послуги.

עֲלוּת – усі витрати (прямі та непрямі), пов'язані з виробництвом товару або придбанням майна.

Ці слова зазвичай використовуються в різному контексті: той, хто купує товар у магазині, буде цікавитись лише ціною, тоді як купець та імпортер також перевірятиме вартість, яка включає інші витрати, такі як транспорт.

Слово מְחִיר походить від Біблії у значенні «оплата, платня»: “ולכו שְׂבָרוּ בְלוֹא-” “סֶף וּבְלוֹא מְחִיר יִן וְחֶלְבֵּכ” («І йдіть, без срібла купіть живності, і без платні вина й молока!»), тоді як עֲלוּת – це нове слово, яке було оновлено в умовах бухгалтерського обліку Академії івриту, опублікованому в 1961 році.

Наступні терміни יבוא та יצוא.

Дані терміни є відносно новими в івриті, вважаються неологізмами єврейського поета Хаїма-Нахмана Бялика (1873-1934); входять до багатогалузевих словників Б. Бена-Якова та М. Холмянського (1991), І. Палхана (2006) та термінологічних словників К. Певзнера (2005), Я. Левіна (2010). У всіх вищенаведених словниках мають значення יבוא – «імпорт» та יצוא «експорт». В сучасному івриті активно використовуються не тільки у професійній сфері економіки.

Ці терміни представлені невеликою кількістю вживання в словосполученнях економічно-фінансового спрямування, наведемо кілька: מט יבוא («податок на імпорт»), רישיון יבוא («ліцензія на імпорт»), היתר יבוא («дозвіл на імпорт»), בטוח אשראי ליצוא («страхування експортного кредиту»), מעשיון יצוא («експортна платформа»).

Наступний термін קרן.

Слово קרן входить до довгого списку слів, що означають «світло». Однак основне значення слова в давньому івриті – «ріг». Ще з мови мудреців слово קרן має значення суми грошей – «капіталу», яке і використовується в сучасній економічній термінології мови іврит. Також в сучасному івриті слово означає «фонд» і зустрічається в таких виразах: קרן המטבע הבינלאומית («міжнародний валютний фонд»), קרן פנסיה («пенсійний фонд»), тощо.

Згідно з історичними джерелами, слово «ріг» відноситься до грошей, оскільки роги тварин нібито використовувались для зберігання монет. Слово קרן у значенні грошової суми походить від академічного слова “qerenu”, основне значення якого «купа, склад».

Наступні терміни на позначення «застави» - עבוט, ערבון, פקדון.

Основним джерелом виникнення цих термінів в мові іврит є Біблія. Термін ערבון використовувався в значенні «застави (матеріальної)»: “וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֲשַׁלַח גְּדִי-”

עָזִים מִ-הַצֹּאן וַתֹּאמֶר אִם-תָּתֵן עֲרֹבוֹן עַד שְׁלֹחֶךָ. I сказала вона: Якщо даси заставу, аж поки пришлеш») (Біблія, пер. І.Огієнка). Саме слово походить з арамейського “עֲרֹבוֹנָא” і означає «гарантія».

В сучасному івриті більш поширеним у використанні є термін עבוט, яке позначає «предмет, який дається в заставу, використовується як забезпечення позики», בית העבוט є позначенням місця, де надають таку позику – «ломбард». Але слід зазначити, що джерелом виникнення даного терміну є книга Повторення Закону: “בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אָתָּה נוֹשֶׂה בוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת הָעֵבוֹט הַחוּצָה.” («назовні будеш стояти, а той чоловік, що ти позичив йому, винесе до тебе заставу назовні») (Біблія, пер. І.Огієнка). В давньоєврейській мові слово עבוט позначало будь-який особистий предмет, який був наданий як гарантія, тобто слово було синонімом до терміну עֲרֹבוֹן. Але з розвитком такої кредитної установи як ломбард, в сучасному івриті це слово набуло значення, яке використовується сьогодні, що включає посилання на операцію з нарахуванням відсотків.

Термін פְּקָדוֹן в сучасному івриті має значення «грошей або майна, що даються як гарантія виконання моральної обіцянки, передані під відповідальність іншої особи або органу», іншими словами «депозит, внесок»: «אתמול הפקדתי בבנק פיקדון של 200 שקלים» («Вчора я вніс у банк депозит у розмірі 200 шекелів»). В давньому івриті цей термін позначав «запас»: “לְשֵׁבַע שָׁנֵי הָרֶעֶב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם» («I буде та їжа на запас для краю на сім літ голодних, що настануть в єгипетській землі, і край не буде знищений голодом») (Біблія, пер. І.Огієнка).

Насьогодні існує велика кількість економічних виразів-термінів із вищенаведеними словами: בַּנֵּק מַחְזִיק פְּקָדוֹן «депозитарний банк», פְּקָדוֹן נִירוֹת עָרֹךְ «депозит цінних паперів», תְּעוּדַת פְּקָדוֹן «депозитне свідоцтво», חֲבֵרָה בְּעֲרֹבוֹן מְגֻבֵּל «товариство з обмеженою відповідальністю», חֲלוּט עֲרֹבוֹן «вилучення облігацій».

Тому можемо сказати, що історична послідовність розвитку термінів עֲרֵבוֹן, פְּקֻדוֹן та עֲבוֹט є яскраво вираженою в мові іврит.

Наступним прикладом є терміни економічної сфери, як לָוֶה та הַלוּוָה, שָׂאל та הַשְׂאִיל.

Пари наведених дієслів в сучасному івриті позначають «давати в борг» та «отримувати в борг», «позичити (комусь)» та «брати (щось в когось) на певний час». Вони є схожими за значенням і за співвідношенням між своїми компонентами, так як вказують на передачу чогось від людини до людини з метою використання протягом обмеженого проміжку часу. А також у всіх словах однаковий взаємозв'язок існує між пасивною та активною формами слова.

Ці пари дієслів успадковані з біблійних джерел і мають те саме значення, які і в сучасному івриті: “וְהִלִּיתָ גֹּזִים רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה” («І ти позичатимеш багатьом народам, а сам не позичатимеш ні в кого»), “וַיִּשְׁאַלוּ מִמִּצְרַיִם כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וְשִׂמְלֹת...” («І позичили від єгиптян посуд срібний і посуд золотий та шати. А Господь дав милість тому народові в очах Єгипту, і вони позичили») (Біблія, пер. І.Огієнка).

Звідси і виникли הַלוּוָה «позика», מְלוּוֶה «орган, який дає позику» та לָוֶה «позичальник», а сама «сума грошей, дана в позику» - קָרָן, «позика» - הַשְׂאֵלָה, що входять до сучасної фінансово-економічної термінології.

Наступний термін הַפְסָד вважається широковживаним терміном в давньому та сучасному івриті. В основному слово вживають в значенні «невдачі проти опонента, поразки», але в економічно-фінансовій сфері слово використовують для позначення «втрати», «збитку».

Перша згадка вживання терміну в значенні «збитку» помічена в давніх біблійних джерелах: וַהֲוִי זָהִיר בְּמִצְוֶה קָלָה כְּבַחְמוּרָה, שְׂאִין אַתָּה יוֹדֵעַ מִתּוֹ שֶׁכָּרָן נֶשֶׁל מִצְוֹת; וַהֲוִי וְהָיָה כְּמִשְׁבֹּחַ הַפְסָד מִצְוֶה כְּנֹגֵד שְׂכָרָה, וְשֶׁכָּר עֲבָרָה כְּנֹגֵד הַפְסָדָה («Будь так само сумлінний у виконанні легкої заповіді, так як і вагомої, бо ти не знаєш, як винагороджується

виконання заповідей. Зіставляй збиток від виконання заповіді з користю від нього, а користь від порушення заповіді - зі збитком від нього») (Біблія, пер. І.Огієнка).

В словниках König Eduard (1910), Harper William Rainey (1890), Gesenius Wilhelm (1877) та електронному словнику державного банку Ізраїлю можна виділити такі словосполучення із наведеним терміном, що використовують в економічно-фінансовій сфері: אָמְדוֹן הַפֶּסֶד («очікуваний збиток»), הַפֶּסֶד הַעֲרֵכָה («оцінка збитків»), הַפֶּסֶדִים הַנִּמְנָעִים («збитки, яких можна уникнути»), הַפֶּסֶד נֶקִי סוּפֵי («остаточна чиста втрата»).

Наступний термін מַס, що походить з давньої арамейської та в перекладі означає «податок».

У словниках сучасного івриту (ספיר ומילון ההווה) поруч із словом מַס з'являється корінь מסס, що означає «розтанути» і слід зазначити, що це має сенс, адже зібраний податок розчиняється, коли його перерозподіляють на благо людей.

Слово מַס вперше з'являється в Торі в значенні «робоча сила, данина», а не в значенні «збір грошей»: וְהָיָה כָּל-הָעָם הַנִּמְצָא-בָּהּ, יִהְיוּ לָךְ לְמַס: («...ввесь той народ, що знаходиться в ньому, буде тобі на данину»), וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַס מִכָּל-יִשְׂרָאֵל; וַיְהִי הַמַּס וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַס מִכָּל-יִשְׂרָאֵל, וַיְהִי הַמַּס וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַס מִכָּל-יִשְׂרָאֵל, וַיְהִי הַמַּס וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַס מִכָּל-יִשְׂרָאֵל («А Соломон зібрав данину робітників зо всього Ізраїля, і була та данина тридцять тисяч чоловіка») (Біблія, пер. І.Огієнка).

Вже в подальших згадках слово מַס в літературних джерелах виступає у значенні «збір грошей»: וַיִּשֶׂם הַמֶּלֶךְ אַחַשְׁוֵרֶשׁ מַס עַל-הָאֲרָץ וְאֵי הַיָּם («І наклав цар Ахашверош данину на землю та на морські острови») (Біблія, пер. І.Огієнка).

Наступний термін שוּק походить із арамейського слова שוקא, що в перекладі означає «вулична торгівля, базар, ринок». В цьому ж значенні слово вперше було згадане в івриті в біблійних джерелах: בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהָיָה מוֹכֵר יָרֵךְ בַּשּׁוּק, בְּזִמְנֵן שְׁמֵבִיאִין לוֹ («Чоловік, який продав свій ярок на базарі, в певний час приходив додому»)

מגנותיו, מעשר מאחת על הכל («...хазяїн будинку, який раніше продавав овочі на ринку, поки йому приносять щити, - це десята частина всього») (Біблія, пер. І.Огієнка).

В сучасному івриті слово שוק вживається і в тому ж значенні, що й раніше, а також в більш глобальному значенні «економічний ринок». Частіше зустрічається поєднання слів שוק ההון, що в перекладі означає «ринок капіталу». Також з коренем ק - ו - ש в сучасній мові існує термін לְשׁוֹק – «збувати товар», а похідний іменник від нього שיווק, що перекладається як «маркетинг, збут товару».

У словниках сучасного івриту (ספיר ומילון ההווה) можемо побачити такі словосполучення з наведеними термінами: מְחִיר שׁוֹק («ринкова ціна»), מְכוּן שׁוֹק («орієнтований на ринок»), עֵרֶךְ שׁוֹק («ринкова вартість»), חֲקִלְאוֹת לְשׁוֹק («комерційне ведення сільського господарства»).

Наступним розглянемо термін אָחוּז, що означає «відсоток».

У біблійних джерелах під час розповіді про війну між Ізраїлем та Мідіяном було сказано: ... תִּקַּח אֶחָד אָחוּז מִן הַחֲמִשִּׁים – מִן הָאָדָם, מִן הַבָּקָר, מִן הַחֲמֹרִים וּמִן הַצֹּאן מִכָּל הַבְּהֵמָה ... («А з половини Ізраїлевих синів візьмеш одного вийнятого з п'ятидесяти з людини, з худоби великої, з ослів та з худоби дрібної, з кожної скотини, та й даси їх Левитам, що виконують сторожу Господньої скинії») (Біблія, пер. І.Огієнка). Цей вірш детально описує, яку частину здобичі слід віддати і це є джерелом сучасного вживання слова «відсоток», значення та синтаксична функція якого згодом змінилися.

Дієслово תִּקַּח означає «утримати», «схопити», а відповідне дієслово арабською мовою אָחַד (ah'da) означає «взяв». אָחוּז - це віддієслівний прикметник від дієслова תִּקַּח, і означає «взятий». Отже, מִן הַחֲמִשִּׁים אֶחָד אָחוּז («один відсоток з п'ятидесяти») означає «один відсоток взятий з п'ятидесяти».

Насьогодні вживання терміну אָחוּז в математичних розрахунках є не дуже актуальним, так як в суспільстві поширилось нове вживання слова у відсотках, наприклад: אֶחָד חֲלָקִי מֵאָה («один відсоток від ста»). Таке вживання було

опубліковане в списку арифметичних термінів Комітетом єврейської мови в 1912 році. Але використання терміну אחוז у значенні «процент» є популярним в розмовній мові.

Висновки до Розділу III:

1. Слова, які створюють такий широкий словниковий фонд галузі економіки в мові іврит базуються в основному на біблійних джерелах, які потім в процесі розвитку мови набувають більш сучасного значення, але здебільшого суть слова залишається незмінною.
2. Вивчення історії розвитку термінів дає можливість оцінити термінотворчі закони мови та способи їх подальшого розвитку, вирішити питання включення або ж не включення в сучасні термінологічні словники, більш повно представляти семантичну структуру цих слів і відповідних семантичних полів у вивченні мови.
3. У перспективі діяхронічного аналізу є необхідним семантично-функціональний аналіз термінів вибірки задля максимально повного відтворення значення вихідної одиниці у її цільовому відповіднику.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило підтвердити те, що економіка протягом століть залишається одним з найважливіших аспектів життя суспільства. Саме тому економічна термінологія посідає особливе місце в області професійної лексики будь-якої мови, а суспільство потребує знань про шляхи становлення та розвитку цього шару лексики.

Комплексний аналіз особливостей економічної термінології мови іврит нашого дослідження дозволяє сформулювати наступні висновки:

1. Спираючись на дослідження науковців, що наведені у розділі I, та керуючись власною думкою, ми визначили поняття терміну як слова або словосполучення, що найбільш влучно визначає сутність галузевих понять та назв речей. Також у нашому дослідженні ми з'ясували, що одні вчені розглядають терміни як особливі слова, а інші – як слова в особливій функції. Але все ж основними вимогами до позначення поняття «терміном» вважаються точність, системність, емоційно-експресивна нейтральність, дефінітивність, номінативність, відсутність синонімів, омонімів, полісемії в межах однієї терміносистеми, однозначність, що сама собою свідчить про упорядкованість та точність.
2. На підставі численних лексикографічних джерел і мовознавчих праць нами були виділені наступні етапи формування та розвитку економічної термінології в мові іврит: 1) біблійний період; 2) мішнаїтський період; 3) середньовічний; 4) період XX-XXI ст. Наявність в складі економічної термінології арамейських та слів з ідишу свідчить про те, що дана термінологія має багатовікову історію формування. Біблійний період характеризується великою кількістю термінів, які відносяться більш до торгової термінології, адже саме термінологія економічних відносин

тільки набирала оборотів. Під час періоду Мішни зростає кількість термінів, так як виникла потреба у міжнародно торгово-економічних відносинах, які значно збільшили кількісний склад економічної термінології. Потім розпочався новий етап розвитку наукової мови іврит - після проголошення Ізраїлю незалежною державою та утворення у 1953 році Академії мови іврит. Це найпродуктивніший період для її термінології. Відбувається так званий «термінологічний вибух», який зумовлює запровадження великої кількості нових термінологічних одиниць, основою яких безпосередньо являється біблійний та мішнаїтський періоди. Таким чином, можна стверджувати, що запозичення з Біблії та Мішни продовжують відігравати провідну роль у розвитку економічної термінології і по сей день.

3. У формуванні і розвитку економічної термінології провідна роль належить словотвору: засобам і моделям, способам термінотворення, типовим для івриту, що свідчать про те, що творцями економічної термінології є носії цієї мови. У багатому арсеналі способів термінотворення в івриті в формуванні термінів економіки найбільш продуктивні морфологічний спосіб афіксації і словоскладання. Не менш поширеними є скорочення слів, тобто аббревіатури, які в сучасному івриті мають тенденцію осмислення як самостійних слів – акронімів.
4. В івриті існує досить складна система номінації економічних реалій. Терміни, що становлять основу сучасної економічної термінології івриту – словниковий фонд давньоєврейської мови. Лексика збагачується за рахунок придбання древніми словами нових значень, лексикалізації стійких словосполучень і аббревіатур, а також запозичень з давніх і сучасних мов, наприклад, з арабської, російської, англійської, німецької, ідишу, але більшість економічних термінів – власнеівритські терміни.

5. З огляду на складну семантичну структуру поняття «фінансово-економічна термінологія», вважаємо за доцільне виділити в ній так категорії:
- група термінів, що позначають торгівлю як процес, заняття та продаж;
 - група термінів, що позначають операції обміну та боргово-кредитні відносини;
 - група термінів, що позначають об'єкта, суб'єкта та місце торгівлі;
 - група термінів, що позначають грошові зобов'язання;
 - група термінів, що позначають характеристики торговельних угод;
 - група термінів, що позначають дипломатичні дії в сфері економіки.
6. В результаті проведеного дослідження ми підтвердили гіпотезу про те, що діахронічні дослідження в лексиці мають неабияке значення, адже дають можливість при поясненні терміну базувати необхідні роздуми на основі історії його розвитку. Діахронічний аналіз слова актуальний в зв'язку з сучасною проблематикою становлення та взаємодії терміносистем різних галузей науки і техніки, а також взаємовпливу загальноживаної лексики і термінологічної лексики в ході сучасного комунікативного багатомовного процесу.
7. Проаналізувавши практичні джерела у галузі економіки та наведені приклади в галузі економічної термінології, нами було зроблено висновок, що слова, які створюють такий широкий словниковий фонд в мові іврит базуються в основному на біблійних джерелах, які потім в процесі розвитку мови набувають більш сучасного значення, але здебільшого суть слова залишається незмінною (עֲרְבוֹן, קָרָן, מְחִיר, הֶפְסֵד).

8. Також у нашому дослідженні ми з'ясували, що у перспективі діахронічного аналізу семантичний аналіз є необхідним задля максимально повного відтворення значення вихідної одиниці у її цільовому відповіднику (найменування абстрактного поняття אָנִי; найменування особи אָנִי; найменування предмету אָנִי).
9. Вивчення історії розвитку термінів дає можливість оцінити термінотворчі закони мови та способи їх подальшого розвитку, вирішити питання включення або ж не включення в сучасні термінологічні словники, більш повно представляти семантичну структуру цих слів і відповідних семантичних полів у вивченні мови.

תפקידו הגובר של המדע בחיי החברה המודרנית מביא את בעיית חקר המונח והמינוח למספר הבעיות החשובות ביותר של הבלשנות המודרנית. אחד המאפיינים בשלב הפיתוח הנוכחי של המינוח הוא ההתעניינות ההולכת וגוברת בחקר חיבורי מערכת יחסים שקיימים באוצר המילים מאחר שהכלכלה היא אחד ממעדים הנחקרים ביותר, והשפה של תחום הכלכלה משרתת מספר מדעים אחרים ומושכת את תשומת לב של המדענים במונחים של זיהוי המאפיינים המבניים והסמנטיים הבסיסיים של אוצר המילים, בחרתי את הנושא הספציפי הזה. מונחי הכלכלים אינם מודגשת מספיק בעבודות הלשוניות האחרונות, כך שלדעתי עבודתי היא אקטואלית

מטרת המחקר שלנו היא לזהות את הארגון הסמנטי והפונקציונלי של המינוח הכלכלי העברי, מצד אחד ואת המוזרויות של ההתפתחות הדיאכרונית שלהם, מצד שני

משימת עבודתנו היא לספק הגדרה של מושגי המונח בבלשנות המודרנית; ביסוס עקרונות היסטוריים ומתודולוגיים של מחקר; הבהרת דרכים, שיטות, מנגנונים ונטיית לחידוש הטרמינוספירה הנחקרת; תיאור תולדות ההתפתחות ותכונות היווצרות המערכת הטרמינולוגית בתחום הכלכלה בשפה העברית זיהוי מקומו ותפקידו של המינוח הפיננסי בשפה העברית בקורפוס המינוח של המגזר הכלכלי; מאפייני השימוש באוצר מילים טרמינולוגי בעברית קדומה; התחשבות בגורמים לשוניים בהתהוות המינוח הכלכלי העברי בדיאכרוניה; יישום ניתוח סמנטי ותפקודי של יחידות הדגימה

- לפיכך, עצם המחקר שלנו הוא מונחי התחום המקצועי של כלכלה ומימון בשפה העברית, ונושא הניתוח תכונותיהם הסמנטיות והפונקציונליות בהקשר הדיאכרוני

חומר המחקר היה המונחים שנבחרו בשיטת הדגימה המתמשכת ממילונים אלקטרוניים של מינוחים פיננסיים וכלכליים. מדריכים בנושא מינוחים בנקאיים וכתבי-עת הפכו גם הם לחומר האמיתי של המחקר. על בסיס המקורות המעובדים נוצר הבסיס העובדתי ומתקבל המקרה של המערכת הטרמינולוגית הכלכלית העברית

המחקר בוצע על בסיס השיטות הבאות: דוגמנות, תיאור-אנליטי, שיטה מבנית, ניתוח אטימולוגי, רכיב ניתוח כמותי

כדי להכליל את המושג מונח וטרמינולוגיה, יש צורך לומר שלמונח מאפיינים מערכות, ייחודיות בתחום המינוח ודיוק הסמנטיקה, והמונח הוא ייצוג של מערכת מושגים מסוימת המשקפת את השקפת עולם מבחינים בין ארבעה סוגים של מונחים פיננסיים: מונחים כלכליים נאותים, אוצר מילים מקצועי, מונחים שנשאלו ממדעים אחרים ומונחים שנשאלו משימוש כללי

ישנם ארבעה שלבים ביצירת המינוח הפיננסי והכלכלי: המקראי, המנשטי, ימי הביניים ותקופת המילה המודרנית. כבר במהלך התהליך המקראי היו סימנים של מסחר כתהליך, אובייקטים של מסחר, מילים כדי לציין את תנועת הכספים ואת הפרת חובות. בתקופת המשנה ובימי הביניים הורחבו המונחים בשל ההתפתחות המהירה של המסחר. לאחר הקמתה של מדינת ישראל והופעתה של האקדמיה ללשון העברית בשנת 1953 היה פיצוץ טרמינולוגי

השיטה המורפולוגית של היווצרות המילה בעברית מיוצגת על ידי מוספיות, חיבורי מילים וראשי תאיבות. טביעות עבריות המבוססות על התפרים הארמיים של אכדית, הכמות הגדולה ביותר של הלוואות ערביות ויידיש, לטינית, אנגלית ורוסית

בעברית יש מערכת מורכבת למדי של מינוי מציאות כלכלית. מונחים העומדים בבסיס המינוח הכלכלי המודרני של העברית - אוצר המילים של השפה העברית עתיקה. אוצר המילים מועשר ברכישת מילים עתיקות של משמעויות חדשות, לקסיקליזציה של ביטויים וקיצורים יציבים, וכן השאלות משפות עתיקות ומודרניות, כמו ערבית, רוסית, אנגלית, גרמנית, יידיש, אך מונחים כלכליים ביותר - מונחים בעברית

כתוצאה מהמחקר, היינו משוכנעים כי לימודים דיאכרוניים באוצר מילים הם חשובים מכיוון שהם מספקים הזדמנות להסביר את ההנמקה הדרושה על סמך ההיסטוריה של התפתחותה, ולשפה העברית זה אחד המאפיינים. ניתוח דיאכרוני של המילה רלוונטי כיום בקשר לבעיות היווצרות ואינטראקציה מודרניות של מערכות טרמינולוגיות בתחומים שונים של מדע וטכנולוגיה, כמו גם אינטראקציה של אוצר המודרני מילים משותף ואוצר מילים טרמינולוגי בתהליך הרב-לשוני התקשורתי לאחר ניתוח מקורות מעשיים בתחום הכלכלה ודוגמאות בתחום המינוח הכלכלי, הגענו למסקנה שהמילים שיוצרות אוצר מילים כל כך רחב בעברית מבוססות בעיקר על מקורות תנ"כיים, שאז בתהליך התפתחות השפה הופכים למודרניים יותר. אך לרוב מהות המילה נותרת ללא שינוי - עֶרְבוֹן, קֶרֶן, מְחִיר, הֶפְסֵד

אז במחקר שלנו

;ניתן ביסוס תיאורטי של מושגי המונח, המינוח, הדיאכרוניה ואוצר המילים
;נחקרים דרכים, שיטות, מנגנונים ונטיות של חידוש הטרמינוספירה שנחקרה
;בוצע ניתוח סמנטי ופונקציונלי של יחידות דגימה
;חוקי השפה המונחים מונחים ודרכי מימוש ברצף ההתפתחות ההיסטורי של השפה העברית מאופיינים
;גורמים לשוניים להיווצרות המינוח הכלכלי העברי בדיאכרוניה נחשבים
;מתוארים המוזרויות של השימוש באוצר מילים טרמינולוגי בטקסט הנאום

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авербух К.Я. (2006) Общая теория термина. – М.: МГОУ
2. Артюх В.М. (2010) Дієслівні об'єктні словосполучення англомовної економічної терміносистеми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук: спец. 10.02.04 – герм. Мови, Херсон
3. Ахманова О.С. (1969) Словарь лингвистических терминов. – М.: Советская энциклопедия, 2-е изд.
4. Біблія: Святе письмо/ пер. І. Огієнка [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://bibleonline.ru/bible/ubio/isa-55/>
5. Винокур Г.О. (1939) О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии. Труды Моск. ин-та истории, философии и литературы. – Сб. статей по языковедению.
6. Газета «מרקר הַד» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.themarker.com/>
7. Газета «כלכליסט»[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.calcalist.co.il/home/0,7340,L-8,00.html>
8. Герд А.С. (1986) Основы научно-технической лексикографии. – Л.: Наука.
9. Головин Б.Н. (1987) Лингвистические основы учения о терминах: Учеб. Пособие для студентов филол. спец. Вузов – М.: Высш. шк.
10. Гринёв С.В. (1993) Введение в терминоведение. – М.: МПУ.
11. Гринёв С.В. (1995) Введение в терминографию. – М.: МПУ.
12. Даниленко В.П. (1967) Как создаются термины? Русская речь. – №2.
13. Дрезен. Э. К. (1936) Научно-технические термины и обозначения и их стандартизация. – Москва.

14. Дубічинський В.В. (2011) Лексикографія: навч.-метод. посіб. – Харків: НТУ «ХП».
15. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. (2000) Основи термінотворення. Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. – К.: КМ Academia.
16. Єрмоленко С. (2003) Прагматичний аспект словникового тексту // Семантика мови і тексту: Зб. ст. VIII Міжнар. наук. конф. 22–24 жовтня 2003 р. – Івано-Франківськ: Плай.
17. Звегинцев В.А. (1957) Семасиология – М.: Изд-во Моск. Университета.
18. Ицкович В.А. (1964) Лингвистическая терминология и прикладная ономастика. О словаре новой лингвистической терминологии – М.
19. Кияк Г.Р. (1989) Лингвистические аспекты терминоведения: Учеб. пос. – К.: УМК ВО.
20. Коломойцев В.Е. (2000) Універсальний словник термінів – К.: Молодь.
21. Кочерган М. П. (2001) Вступ до мовознавства. — К.
22. Лейчик В.М. (1989) Предмет, методы и структура терминоведения: Дисс. докт. филол. наук: 10.02.19 / Ин-т языкознания АН СССР. – М.
23. Лейчик В.М. (2006) Терминоведение: Предмет, методы, структура/ Изд.2-е, испр. и доп. – М.: КомКнига.
24. Лотте Д. (1961) Основы построения научно-технической терминологии – М.: Из-во Академии наук СССР.
25. Лотте Д.С. (1982) Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов/ Лотте Д.С. – М.: Наука.
26. Мальцева Н. Б. (2000) Гиперонимические существительные в метаязыке словарных дефиниций// Словарь в современном мире. Материалы международной школы-семинара Иваново, 14-16 сентября 1999. – Иваново: Издательский центр «Юнона».

27. Марчук Ю.Н. (2000) Основы компьютерной лингвистики: [учебное пособие] – М.: Изд-во МПУ «Народный учитель».
28. Мироненко Т.П., Добровольська Л. С. (2013) Синхронія та діяхронія у лінгвістиці/ Національний університет «Одеська юридична академія». – Вип. 2. – Одеса : Фенікс.
29. Никитина С.Е. (1987) Семантический анализ языка науки: На материале лингвистики. – М.: Наука.
30. Ожегов С.И. (2003) Толковый словарь русского языка/ – М.: ИТИ Технологии, Издание 4-е.
31. Пчелінцева О. Е. (2003) Лексичні основи міжнародної термінології: Конспект лекцій та дидактичний матеріал для студентів лінгвістичних спеціальностей/ – Черкаси, ЧДТУ.
32. Реформатський А.А. (1996) Введение в языковедение/ Под ред. В.А. Виноградова. – М.: Аспект Пресс.
33. Семчинський С.В. (1996) Загальне мовознавство. – К.
34. Скороходько Е.Ф. (2006) Термін у наковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу): Монографія – К.: Логос.
35. Термін: (енциклопедична стаття) [Електронний ресурс] – Режим доступу до статті:
<http://www.wikiznanie.ru/ruwz/index.php/Special:Whatlinkshere/%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%BC%D0%B8%D0%BD>
36. Толикина Е.Н. (1970) Некоторые лингвистические проблемы изучения термина. Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. – М.: Наука
37. Шевчук В.Н. (1983) Производные военные термины в английском языке/ В.Н. Шевчук. – М.: Воениздат.

38. Шифман И.Ш. (1990) Иврит. Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Сов.
39. Шмелёва О. Ю. (2010) Терминологические процессы в синхронии и диахронии (на материале английского языка) — СПб. : Изд-во СПбГУЭФ.
40. Alter R. (1981) *The Art of Biblical Narrative*. New York
41. Cook J.A. (2015) *Development in Biblical Hebrew Using Diachronic Typology*
42. Cynthia L. Miller-Naudé, Ziony Zevit (2012) *Diachrony in Biblical Hebrew*. Penn State University Press
43. Felber J.H. (1984) *Terminology Manual*. Paris: Unesco/Infoterm
44. Gesenius W. (1815) *Geschichte der hebräischen Sprache und Schrift*. Leipzig.
45. Givón T. (1965) *Biblical Hebrew as a Diachronic Continuum*
46. Holmstedt R. D. (2006) *Issues in the Linguistic Analysis of a Dead Language, with Particular Reference to Ancient Hebrew*. Access mode: [http:// www.jhsonline.org/](http://www.jhsonline.org/)
47. Hurvitz A. (1974) *The Evidence of Language in Dating the Priestly Code*. *Revue Biblique*
48. Jacobus A. Naudé (2003) *Diachrony in Biblical Hebrew and a Theory of Language Change and Diffusion*
49. Joosten Jan (2006) *A Remarkable Development in the Biblical Hebrew Verbal System: The Disappearance of Iterative WEQATAL // Biblical Hebrew in Its Northwest Semitic Setting: Typological and Historical Perspectives*. Winona Lake
50. Joosten Jan (2005) *The Distinction Between Classical and Late Biblical Hebrew as Reflected in Syntax // Hebrew Studies*.
51. Kautzsch E. (1910) *Gesenius' Hebrew Grammar*. Oxford
52. Kutscher E. Y. (1982) *A History of the Hebrew Language*. Jerusalem – Leiden.

53. Landau S.I. (1996) Dictionaries. The Art and Craft of Lexicography / S.I. Landau. Cambridge: University Press.
54. Robert D. Holmstedt. (2007) Historical Linguistics and Biblical Hebrew
55. Sáenz-Badillos A. (1993) A History of the Hebrew Language. Cambridge: Cambridge University Press
56. Wüster E. (1931) Internationale Sprachnomung in der Technik. Besonders in der Elektrotechnik – Berlin: VDI.
57. לווה והלווה, שאל והשאל, שר והשכר: (ענציקלופעדישע ארטקל) [עלעקטרונישער רעסורס] – רעזימ דאסאטא: <https://hebrew-academy.org.il/2014/08/20/%D7%9C%D6%B8%D7%95%D7%95%D7%94-%D7%95%D7%94%D7%9C%D7%95%D7%95%D7%94-%D7%A9%D7%90%D7%9C-%D7%95%D7%94%D7%A9%D7%90%D7%99%D7%9C-%D7%A9%D7%9B%D7%A8-%D7%95%D7%94%D7%A9%D7%9B%D7%99%D7%A8/>
58. העברית עם מרוויחים: (ענציקלופעדישע ארטקל) [עלעקטרונישער רעסורס] – רעזימ דאסאטא: <https://hebrew-academy.org.il/2017/12/27/%D7%9E%D7%A8%D7%95%D7%95%D7%99%D7%97%D7%99%D7%9D-%D7%A2%D7%9D-%D7%94%D7%A2%D7%91%D7%A8%D7%99%D7%AA>
59. עלות ומחיר: (ענציקלופעדישע ארטקל) [עלעקטרונישער רעסורס] – רעזימ דאסאטא: <https://hebrew-academy.org.il/2018/10/10/%d7%a2%d7%9c%d7%95%d7%aa-%d7%95%d7%9e%d7%97%d7%99%d7%a8/>
60. בלשנות כלכלית: כספי המסים שלנו יורדים לטמיון (ענציקלופעדישע ארטקל) [עלעקטרונישער רעסורס] – רעזימ דאסאטא: <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4092699,00.html>

61. פרנסה וכלכלה: (енциклопедична стаття) [Електронний ресурс] – Режим доступу до статті: <https://hebrew-academy.org.il/2012/09/04/%d7%a4%d7%a8%d7%a0%d7%a1%d7%94-%d7%95%d7%9b%d7%9c%d7%9b%d7%9c%d7%94/>
62. קרן (енциклопедична стаття) [Електронний ресурс] – Режим доступу до статті : <https://hebrew-academy.org.il/2019/04/28/%d7%a7%d7%a8%d7%9f/>

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т./ ред. С.В. Мочерний. – Л.: Світ, 2006. – Т. 1-2.
2. Современный словарь бухгалтера. Автор: Керен Певзнер. Год издания: 2005. К-во страниц: 233
3. Шимків А. Англо-український словник економічної лексики / А. Шимків. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – 429 с.
4. A concise dictionary of Hebrew philosophical terms by Abraham Heschel, 1941
5. Building Biblical Hebrew vocabulary, learning words by frequency and cognate, by George Landes, 2000
6. Dictionary of the Targumim, The Talmud Babli and Yerushalmi, and the Midrashic Literature, by Marcus Jastrow, 1926
7. English and Hebrew lexicon by Selig Newman, 1832
8. English-Hebrew lexicon, being a complete verbal index to Gesenius' Hebrew lexicon, by Edward Robinson & Joseph Lewis Potter, 1877
9. Hebräisches und aramäisches Wörterbuch zum Alten Testament: Hebrew and Aramaic dictionary of the Old Testament, in German, by Eduard König, 1910
10. Hebrew and English lexicon of the Old Testament by Francis Brown, Samuel Rolles Driver, Charles Briggs, after the works of Wilhelm Gesenius, 1906
11. Hebrew vocabularies, lists of the most frequently occurring Hebrew words, by William Harper, 1898
12. Hebrew-English pocket-dictionary to the Old Testament by Karl Feyerabend
13. העברית. ללשון האקדמיה מונחי [Electronic source]. – Access mode: <https://terms.hebrew-academy.org.il/>

14. בנק ישראל. [Electronic source]. – Access mode:
<https://www.boi.org.il/he/Education/Glossary/Pages/Default.aspx>
15. האקדמיה ללשון העברית. [Electronic source]. – Access mode: <https://hebrew-academy.org.il/>
16. Ben-Ami Gerschon. – Israel (2001) מילון כרטא למימון, בנקאות, שוק ההון וביטוח.
17. Angel Yossi. – Israel (2006) מילון למונחי הבנקאות ושוק ההון.
18. Eitan Avneyon. – Israel (2003) מילון מונחים כלכליים בשוק ההון.

ДОДАТОК А

Іврит-англо-український глосарій

Слово/ словосполучення українською мовою	Слово/ словосполучення англійською мовою	Слово/ словосполучення мовою іврит	№
Відсоток	Percent	אחוז	1.
Амортизація	Amortisation	אמורטיזציה	2.
Актив	Asset	אקטיב	3.
Бонус	Bonus	בונוס	4.
Біржа	Stock exchange	בורסה	5.
Страховання експортного кредиту	Export credit insurance	בטוח אשראי ליצוא	6.
Страховання готівки	Money insurance	בטוח כספים	7.
Аудит	Audit	ביקורת חשבונות	8.
Ломбард	Pawnshop	בית העבוט	9.
Акциз	Excise duty	בלו	10.
Заложник (грошей)	Hostage	בן ערובה	11.
Банк	Bank	בנק	12.
Інвестиційний банк	Investment bank	בנק להשקעות	13.
Депозитарний банк	Depository bank	בנק מחזיק פקדון	14.
Банкомат	Cash machine	בנקומט	15.
Банкнота	Banknote	בנקנוט	16.
Боржник	Debtor	בעל חוב	17.
Дефіцит	Deficit	גרעון	18.
Обіговий капітал	Working capital	הון חוזר	19.
Витрати	Costs	הוצאות	20.
Дозвіл на імпорт	Import permit	היתר יבוא	21.
Прибуток	Income	הכנסה	22.
Кредит, позика	Loan	הלוואה	23.
Обмін валюти	Exchange	המרת מטבע	24.

Оцінка збитків	Loss estimate	הערכת הפסד	25.
Збиток	Loss	הפסד	26.
Остаточна чиста втрата	Ultimate net loss	הפסד נקי סופי	27.
Очікуваний збиток	Anticipated-profit loss	הפסד של רווח צפוי	28.
Внесок	Deposit	הפקדה	29.
Позика	Loan	השאלה	30.
Інвестиція	Investment	השקעה	31.
Інвестиції в інфраструктуру	Infrastructure investment	השקעה בתשתית	32.
Ризик капіталу	Capital risk	השקעה ספקולטיבית	33.
Товариство з обмеженою відповідальністю	Limited Liability Company	חברה בערבון מוגבל	34.
Акціонерне товариство	Stock company	חברת מניות	35.
Орендатор	Lessee	חוכר	36.
Вилучення облігацій	Bond forfeiture	חלוט ערבון	37.
Комерційне ведення сільського господарства	Commercial agriculture	חקלאות לשווק	38.
Бухгалтерія	Accounting	חשבונאות	39.
Імпорт	Import	יבוא	40.
Експорт	Export	יצוא	41.
Ярмарка	Market	יריד	42.
Економіка	Economics	כלכלה	43.
Готівковий розрахунок	Cash	כסף מזומן	44.
Авізо	Journal voucher	כתב הודעה	45.
Розірвати договір куплі-продажу	To terminate the contract of sale	לבטל את חוזה רכישה	46.
Позичати (комусь)	To lend	להשאיל	47.
Позичальник	Borrower	לווה	48.
Вираховувати, робити розрахунки	To calculate	לחשב	49.

Лізинг	Leasing	ליסינג	50.
Продавати	To sell	למכור	51.
Закладати, заставляти	To pawn	למשכן	52.
Продавати, збувати продукцію	To trade	לסחור	53.
Купувати	To buy	לקנות	54.
Брати (щось в когось) на певний час	To take (something in someone) for a while	לשאול	55.
Збувати товар	To sell goods	לשווק	56.
Закладати, заставляти	To pawn	לשעבד	57.
Торгувати	To trade	לתגר	58.
Ціна	Price	מחיר	59.
Ринкова ціна	Market price	מחיר שוק	60.
Орієнтований на ринок	Market-oriented	מכון שוק	61.
Продаж, розпродаж	Sale, selling	מכירה	62.
Позикодавець	Lender	מלווה	63.
Акція, частка	Stock, share	מניה	64.
Податок	Tax	מס	65.
Податок на імпорт	Import tax	מס יבוא	66.
Аванс	Advance payment	מקדמה	67.
Застава	Pledging	משכון	68.
Іпотека	Mortgage	משכנתא	69.
Інвестор	Investor	משקיע	70.
Товар, продукт	Merchandise, commodity	סחורה	71.
Оптова торгівля	Wholesale	סיטונות	72.
Сума	Total	סך	73.
Сума	Amount	סכום	74.
Спекулянт	Scalper, profiteer	ספסר	75.
Застава	Pledge	עבוט	76.
Надлишок, решта	Change, excess	עודף	77.
Застава	Collateral	עירבון	78.

Вартість, собівартість	Cost	עלות	79.
Бізнес	Business	עסק	80.
Ринкова вартість	Market value	ערך שוק	81.
Інфляція	Inflation	פיחות	82.
Фінанси	Finance	פיננסים	83.
Депозит	Deposit	פיקדון	84.
Депозит цінних паперів	Securities deposit	פקדון נירות ערך	85.
Розмін	Cashing	פריטה	86.
Франчайзинг	Franchising	פרנזייזינג	87.
Банкротство	Bankruptcy	פשיטת רגל	88.
Державна казна	State treasury	קופת המדינה	89.
Калькуляція	Calculation	קלקולציה	90.
Роздрібний торговець	Retailer	קמעונאי	91.
Роздрібна торгівля	Retail	קמעונות	92.
Капітал; фонд; сума грошей, дана в позику	Capital, fund, the amount of money lent	קרן	93.
Міжнародний валютний фонд	The International Monetary Fund	קרן המטבע הבינלאומית	94.
Фонд фіксованого доходу	Fixed-income fund	קרן להשקעה בנכסים קבועי הכנסה	95.
Пенсійний фонд	Pension Fund	קרן פנסיה	96.
Прибуток	Income	רווח	97.
Валовий прибуток	Gross	רווח גולמי	98.
Торговець	Peddler	רוכל	99.
Пеня	Late fee	ריבית פיגורים	100.
Ліцензія на імпорт	Import license	רשיון יבוא	101.
Решта (чого-небудь)	The rest of	שארית	102.
Ринок	Marketplace	שוק	103.
Ринок капіталу	Capital market	שוק ההון	104.
Маркетинг	Marketing	שיווק	105.
Надлишок	Excess, surplus	שיוור	106.

Торгівля	Trade	תגרנות	107.
Депозитне свідоцтво	Certificate of deposit,	תעודת פקדון	108.
Тариф	Rate	תעריף	109.
Експортна платформа	Export platform	תעשיון יצוא	110.
Бюджет	Budget	תקציב	111.